

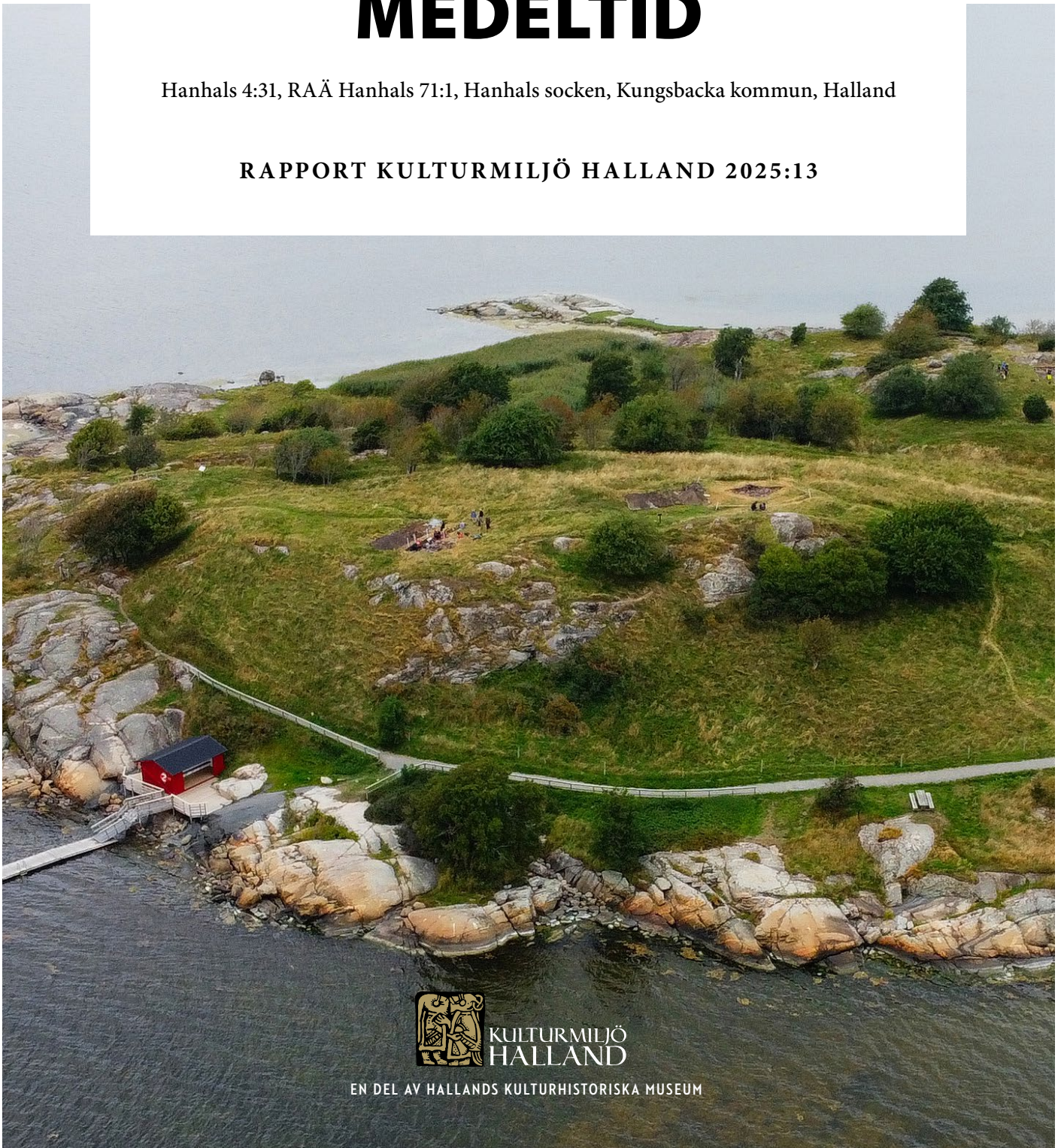
FORSKNINGSUNDERSÖKNING 2021

Anders Håkansson med bidrag av Gertie Ericsson

HUNEHALS BORG I VÄSTSVENSK MEDELTID

Hanhals 4:31, RAÄ Hanhals 71:1, Hanhals socken, Kungsbacka kommun, Halland

RAPPORT KULTURMILJÖ HALLAND 2025:13

KULTURMILJÖ
HALLAND

EN DEL AV HALLANDS KULTURHISTORISKA MUSEUM

Stiftelsen Hallands Läsmuseer, Kulturmiljö Halland

Uppdragsverksamheten, Halmstad 2025

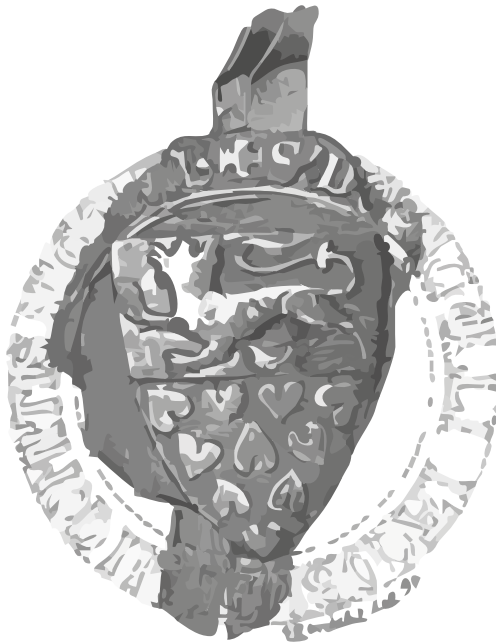
Arkeologisk forskningsundersökning 2021

Bild framsida: Hanhals holme från söder med pågående utgrävningar. Foto: Magnus Pålsson

Ärende nr ms2006/02316.

Anders Håkansson med bidrag av Gertie Ericsson

HUNEHALS BORG I VÄSTSVENSK MEDELTID

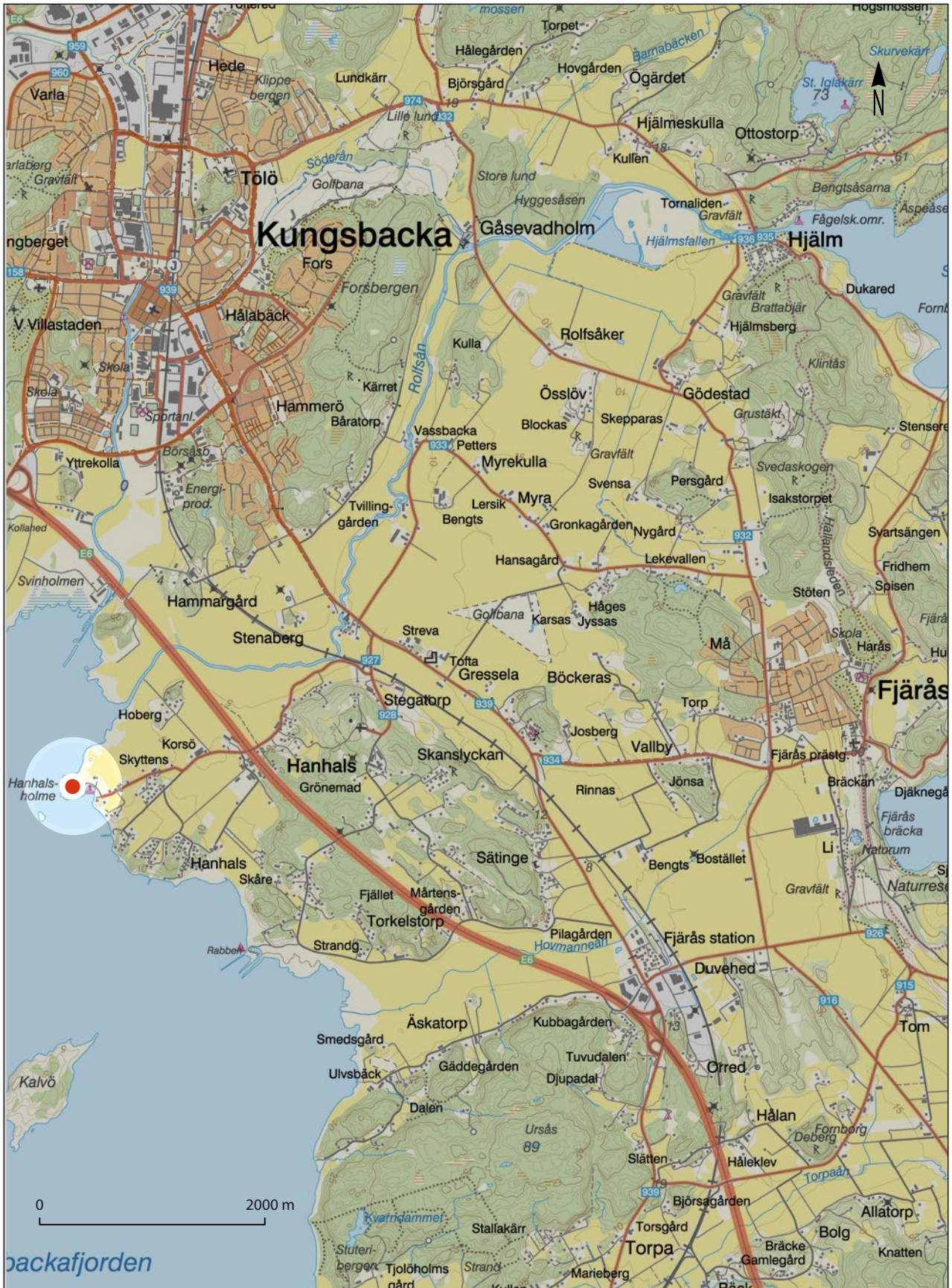
RAPPORT KULTURMILJÖ HALLAND 2025:13

Innehåll

Inledning	5
Fornlämningsmiljö & tidigare arkeologiska insatser	5
Fornlämningsmiljö	5
Tidigare arkeologiska insatser	8
Undersökningen 2021	16
Resultat	18
Daterings- och tolkningsdiskussion	29
Daterings- och tolkningsdiskussion	30
Daterings- och tolkningsdiskussion	33
Förmedling och mediaintresse	33
Sammanfattning av undersökningen	37
Framtida insatser	38
Referenser	38
TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER	39
BILAGOR	40
Bilaga 1 Fyndlista	
Bilaga 2 Dendrokronologisk analys, Hans Linderson, Lunds Universitet	

Figur 1. Undersökningsområdet markerat på fastighetskarta. Skala 1:50 000.

Figur 2. Hanhals holme från söder med pågående utgrävningar. Foto: Magnus Pålsson

INLEDNING

En arkeologisk forskningsundersökning genomfördes under 15 fältarbetsdagar under perioden 23/8-3/9 2021, enligt Länsstyrelsens beslut (Lst. dnr: 431-5692-21). Den arkeologiska undersökningen genomfördes inom fornlämning RAÄ 71:1 på fastigheten Hanhals 4:31 i Kungsbacka kommun och bekostades av Föreningen Hunehals borg (350 000 kr), Klingspors fond (50 000 kr) och privat donation av Hanhalsbo (100 000 kr). Syftet med undersökningen var att klarlägga borgens datering och utformning, samt att på ett publikt sätt förmedla det arkeologiska tillvägagångssättet och resultaten på plats under fältarbetet. Ansvarig för projektet och dess genomförande var projektledare Rose-Marie Eriksson, som även är ordförande i föreningen Hunehals borg. Från Kulturmiljö Halland deltog fältarbetsledare Anders Håkansson samt arkeolog Sofie Renström. Gertie Ericsson från Kulturen i Lund tjänstgjorde som biträdande fältarbetsledare. Förutom personal från Kulturmiljö Halland och Kulturen i Lund deltog medlemmar från Föreningen Hunehals borg, ett 60-tal volontärer samt studenter från Göteborgs universitet.

Fornlämningssmiljö & tidigare arkeologiska insatser

Fornlämningssmiljö

Byggnationen av Hunehals borg tillskrivs greve Jakob Nielsen, som var greve av norra Halland och verksam under 1200-talets slut och 1300-talets början. Han beskrivs som byggherre för Varbergs slott och borgen på Hanhalsholme, som får betraktas som norra Hallands viktigaste befästningar under medeltiden. Hans far, Niels Nielsen, fick Norra Halland som danskt grevskap år 1241 till fri besittning för sig och sina arvingar. Jakob fick grevskapet år 1283, men besökte troligen inte Halland förrän efter anklagelserna om mordet på kung Erik Klipping 1286, då han

fredlös fick fly det danska riket, till staden Kungahälla i dåvarande Norge. Det var nu som byggprojektet på Hanhalsholme påbörjades, med stöd av den norske kungen (Wiking-Faria 2013:31ff).

Första gången Hunehals nämns i ett dokument är år 1292, där den norske kungen skriver om ”våra borgar, Hunehals i Halland och Hjelm”. Den norske kungens stöd åt Greve Jakob innebar att norra Halland i praktiken kunde räknas som norskt under åren 1286-1305 (Wiking-Faria 2013: 61). År 1294 finns ett omnämnande om Hunehals i samband med en konflikt mellan ärkebiskop Jens Grand och kung Erik Menved. Kungen befallde om allmän ledung i riket och ärkebiskopen vägrade ställa sina väpnade styrkor till för-

fogande vid ett angrepp mot Hunehals borg. Kungen svarade då med angrepp mot ärkesätet i Lund år 1294, vilket skildras i den så kallade fängelsekrönikan, skriven i slutet av 1290-talet (Carlsson 1946: 375f; Carlsson 1949:377). Enligt den danske kungen tillhörde marken på Hunehalsholme kungamakten, men ärkebiskopens stöd till Jakob, kan tyda på att det istället varit

kyrkans mark. Enligt Carlsson hade Hunehals uppförts på en domän som tillhörde Lunds ärkesäte (1946: 373). Kung Erik klagar på att det vid Hunehals redan skett ”manfall, röveri av boskap och många andra förtret och skador för herr kungen...” (Wiking-Faria 2013:37).

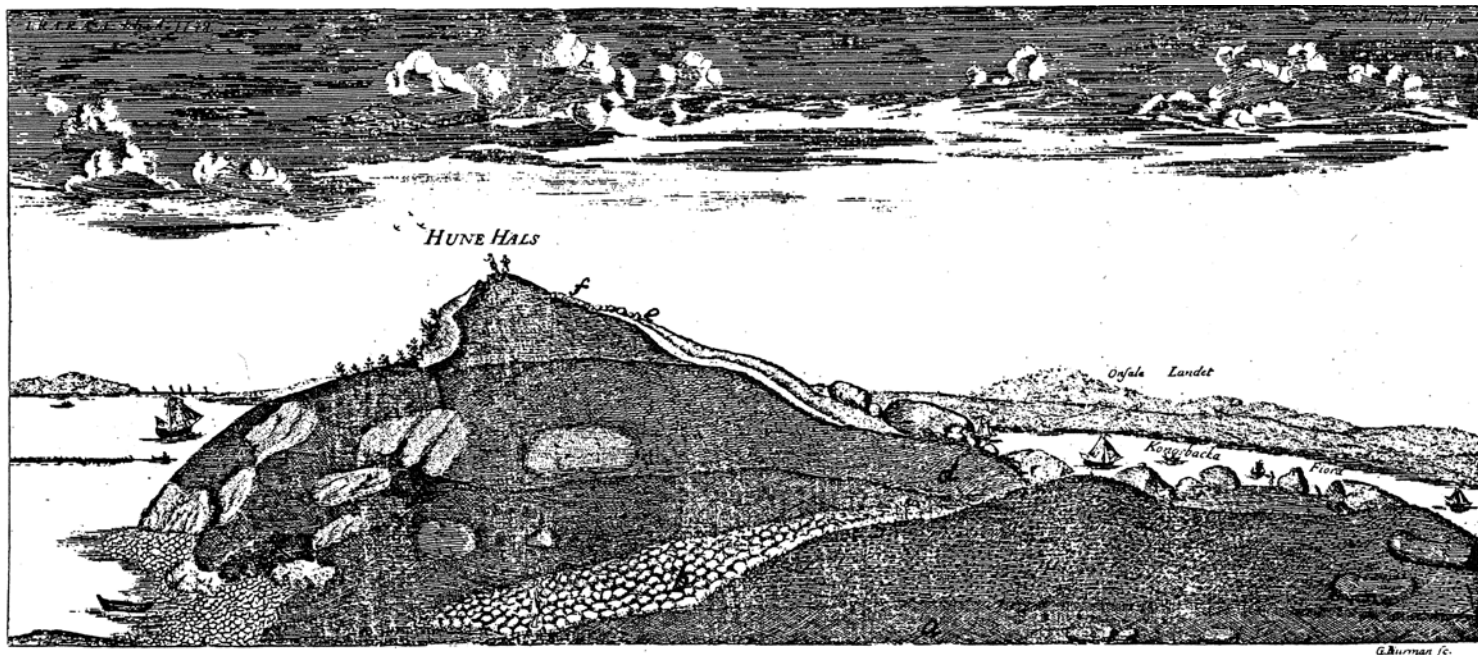
Figur 2. Kungsbackafjorden med Hunehalsborgsområdet markerat vid Hanhals holme. Skala 1:10 000.

I förutnämnda anklagelseakter omtalas även, att Jens Grand vid ett tillfälle, då konung Erik personligen infann sig i Skåne för att övervaka och befordra de militära anstalterna, förbjöd sina underlydande att till den kunglige krigsherren och dennes folk sälja eller eljest leverera livsmedel och andra för rustningsändamål erforderliga varor; ett sådant förbud skall han bland annat ha utfärdat till invånarna i den ärkestolen tillhöriga köpstaden Åhus. Jens Grand var inte den ende kyrkomannen i Lund, som i här ifrågavarande sammanhang ådrog sig kungamaktens hejdlösa missnöje (Carlsson 1946: 376). Enligt äldre forskning kring Hallands politiska historia, uppförde Jakob Hunehals borg som ett provisorium, i väntan på att det verkligt fasta huset på Varberg blev färdigställt. Hunehals borg blev då en tillfällig tillflyktsort efter anklagelserna vid mordet på Erik Klipping, som mördades i en lada i byn FINDERUP vid Viborg på Jylland under natten till den 21 november år 1286. En grupp danska stormän, bland dem den danske marsken Stig Andersen, greve Jakob Nielsen, Niels Hallandsfar och Peder Porse, ansågs skyldiga till mordet, och i den åtföljande domen förklarades dessa fredlösa. Enligt historien tog Jakob Nielsen därför sin tillflykt till sitt grevskap norra Halland och ställde det under den norska kungens beskydd. Men utifrån det arkeologiska materialet finns det hittills inget som stödjer att borgen uppförts just vid detta tillfälle och för detta ändamål. De investeringar som gjorts under medeltiden på Hanhalsholme i arbetsinsats och byggmaterial, pekar istället på en ytterst funktionell befästning, som haft en äldre historia. Borgens duglighet syns exempelvis i svenskarnas misslyckade belägring på 1320-talet, då krig rådde mellan Sverige och hertiginnan Ingeborg av norra Halland. Senare års forskning antyder att greve Jakob sannolikt inte var inblandad i kungamordet. I en studie som kretsar kring den danske marsken Stig Andersens inblandning i mordet på Erik Klipping, menar historikern Rikke Agnete Olsen att de flesta anser att domen som följde var ett justitiemord och en politisk uppgörelse vars mål var att just göra sig av med dessa stormän. Det råder alltså numera tvivel kring vilka de män egentligen var som dödade kungen och också varför så skedde (Artelius 2010; Olsen 2002:49).

Historikern Adam von Schéele menar i en utredning som genomfördes år 2007, där frågan om Kungsbackas ålder som stad står i centrum, att det är rimligt, att det också vid den närbelägna borgen Hunehals funnits en del stadsfunktioner (von Schéele 2007). Han poäng-

terar dock samtidigt att vi inget vet om detta när det kommer till mer handfasta indicier. Trots att området invid borgen inventerats vid ett flertal tillfällen har det aldrig påträffats några spår av bebyggelse utom borgområdet som antyder att platsen kan ha haft sådana funktioner (Artelius 2010). Den politiska historien är för norra Hallands vidkommande mycket turbulent under det tidiga 1300-talet. Från och med början av seklet kom det tidigare danska norra Halland att bli en del av den norska och sedan mycket löst sammanhållna västsvenska maktsfären. År 1305 överlät greve Jakob i ett brev norra Halland med Hunehals till den norske kungen, och i samma text omtalas just Jakob Nielsen som "slottets" byggherre (Broberg 1980:16). Under perioden 1305-1318 tillhör norra Halland sedan vad som av Pablo Wiking-Faria i en artikel på beskrivande vis kallats för den svenske hertigen Erik Magnussons "Västsverige", vilket kan beskrivas som en mycket lös politisk konstruktion och området kan därför inte definieras som vare sig svenskt, norskt eller danskt i en mer administrativt politisk mening under denna period (Wiking-Faria 2001:121). Under åren efter Eriks död kom Halland att styras av hans unga gemål Ingeborg och av sonen Magnus Eriksson. Under åren 1318 – 1332 ingick norra Halland sedan i vad som av Wiking-Faria på samma vis kallas för Ingeborgs och Magnus Erikssons "Västkustrike".

I samband med att Varbergs borg började uppföras, vid slutet av 1200-talet, kom också Hunehals borgs politiska och ekonomiska roll att snabbt avta redan under 1320-talet. Birgitta Broberg menar i en rapport som ingår i serien "Medeltidsstaden" (som behandlar städerna Kungsbacka och Gåsekil) att Hunehals Borg förlorade "sin betydelse när dess funktion av gränsfäste upphörde i samband med att Halland blev svenskt år 1326" (Broberg 1980:16). Borgen omtalas i det historiska källmaterialet för sista gången år 1328 och det antagande som forskarna gör är att den helt enkelt fått förfalla och lämnats åt sitt öde (Artelius 2010; Bengtsson 1954). Befästningen verkar ha fallit ur bruk senast vid slutet av 1300-talet, och byggnaderna användes därefter som stenbrott. Den äldsta avbildningen av borgkullen finns som kopparstick i Jakob Richardsons "Hallandia Antiqua et Hodierna" från mitten av 1700-talet. I texten nämns vallgraven, en stenlagd väg, jordvallar och överst på kullen en konstruktion. Det påminner om dagens miljö på holmen, vilket indikerar att inga markanta förändringar skett i senare tid utan borgens tid var utmätt redan under medeltiden.

Figur 3. Av G. Bjurmans kopparstick Jacob Richardsons "Hallandia Antiqua et Hodierna" framgår att Hunehals borg för en betraktare tedde sig i stort sett likadan vid mitten av 1700-talet som den gör idag (Richardson 1752 s 12). Skanna från bok, AH

Borgen är belägen cirka 5 km söder om Kungsbacka stad. Borgområdet utgörs idag av betesmark för får och har i alla tider använts som betesmark av bönderna i Hanhals. Hela området är inhägnat i anslutning till parkeringsplatsen. Området fungerar idag dessutom som rekreationsområde, som Kungsbacka Kommun äger sedan 1990-talet, med badbryggor som de ansvarar för. Kommunal simskola bedrevs där, fram till dess att simhall byggdes i Kungsbacka på 1980-talet.

Tidigare arkeologiska insatser

Fornlämning RAÅ Hanhals 71:1 utgörs av en högmiddeltida (1200-talet) borgruin på en halvö/holme vid Kungsbackafjorden, Hanhalsholme, i Hanhals församling och Kungsbacka Kommun. Lämningen har inventerats tre gånger, undersökts en gång under 1930-talet samt georadarundersökts år 2013 och genomfördes med metallsökare år 2014. Nedan finns dessa olika undersökningar beskrivna.

Inventering år 1917

Den äldsta beskrivningen av Hunehals borg genomfördes inom den så kallade Göteborgsinventeringen av Anders Haglund sommaren 1917. I sin beskrivning anger Haglund att "som helhet tar sig ruinen fortfarande ståtligt ut, naturligtvis särskilt från sjösidan, men

den är så grundligt raserad, att några detaljer torde vara ytterst svåra att, utan grävning, urskilja t.o.m. för fackmannen" (ATA). Haglund gjorde ingen närmare beskrivning av de fysiska lämningarna inom borgområdet. Han påpekar däremot att borgen har en mycket tydlig identitet för lokalbefolkningen i den meningen att det finns en mängd historier om densamma. Han betonar att det "ännu bland allmogen berättas de mest fantastiska historier från fästningen" (Artelius 2010).

Inventeringar år 1965 och år 1988

I samband med Riksantikvarieämbetets inventering år 1965 beskrivs de olika konstruktionselementen inom borgområdet av Riksantikvarieämbetets Bertil Gardell. Senaste gången som lämningarna av borgen beskrevs var också i samband med Riksantikvarieämbetets fornminnesinventering och inventeringen genomfördes av arkeologen Astrid Eriksson den 5 september år 1988. Inventeringarna från år 1965 och år 1988 är mycket samstämmiga. Samtliga större element som beskrivs av Gardell i den äldre inventeringen har också tagits upp i den yngre beskrivningen. Den stora skillnaden är att konstruktionselementen i borgen getts varierande storlekar och proportioner. I Gardells beskrivning från år 1965 har det uppgivits att hela borgområdet upptar en yta av 250 meter längd i N-S och att det har 175 m bredd i Ö-V. I beskrivningen

från år 1988 har Eriksson valt att beskriva miljön med samma bredd men längdmåttet i N-S har dragits ned till ca 210 meter. Nedan en genomgång av 1988 års inventering (Artelius 2010).

Borgområdets högsta punkt återfinns på en höjd av 15 m över havet och utgörs av klippans topp, hela borgområdet är 210 m i nordsydlig riktning och 170 m i östvästlig riktning. Området kan delas upp en högre belägen inre borgdel och en lägre förborg. Dessa två delar är åtskilda av en bred vallgrav omgiven av jordvallar. Det övre borgområdet omfattar sammanlagt en högt belägen borggård, flera tydliga jordvallar, två husgrunder, en vägbank, vallgravar, en damm, en väg och en brunnsanläggning. I den centrala delen på bergets krön, huvudborgen, är en plåtåformad borggård, ca 23 x 12 meter stor som begränsas i sydväst och nordöst av tydliga vallar som är 14 meter respektive 18 meter långa, drygt 2,3 meter breda och 0,5 meter höga. Nordöst om borggården finns avtryck av vad som kan tolkas som en husgrund, som är ca 20x10 m stor och nordöst därom ytterligare en vall. Den är 15 meter lång, 1,5 meter bred och ca 0,5 m hög. Beskrivning från år 1988 omfattar även i centralområdets nordvästra del en låg stenmur eller stensträng, knappt 30 meter lång bestående av ett varierande stenmaterial. Söder om den fanns en mindre damm, och mellan denna och berget fanns spår av ytterligare en husgrund. I den nordöstra delen av borgens centrala del fanns ytterligare spår av jordvallar. De var knappt 60 meter respektive 90 meter långa. Den längre vallen utgör begränsningen mot den större vallgraven som avgränsar den inre borgen från förborgen. Vallgraven är cirka 80 meter lång, drygt 20 meter bred samt minst 3 meter djup.

Förborgen är byggd på en plåtå i områdets östra del, med en utbredning av 80x60 m, och den begränsas av de vallar som omger vallgraven. Vallarna är som mest endast ca 1 meter höga. En drygt 50 meter lång och 4 meter bred vägbank leder upp mot förborgens östra del. En annan väg leder från hamnen i områdets sydöstra del, och parallellt med och sydväst om vallgraven som avgränsar områdets centrala delar. Söder om vägbanken är en rund ca 2 m i diameter stor, samt ca 1 meter djup grop som tolkats som spåren av en brunn. I och utanför förborgen finns spår av flera stensträngar (Eriksson 1988; Artelius 2010).

Endast två undersökningar har utförts på borgen, år 1933 av byggmästare Adolf Tell samt en geoteknisk

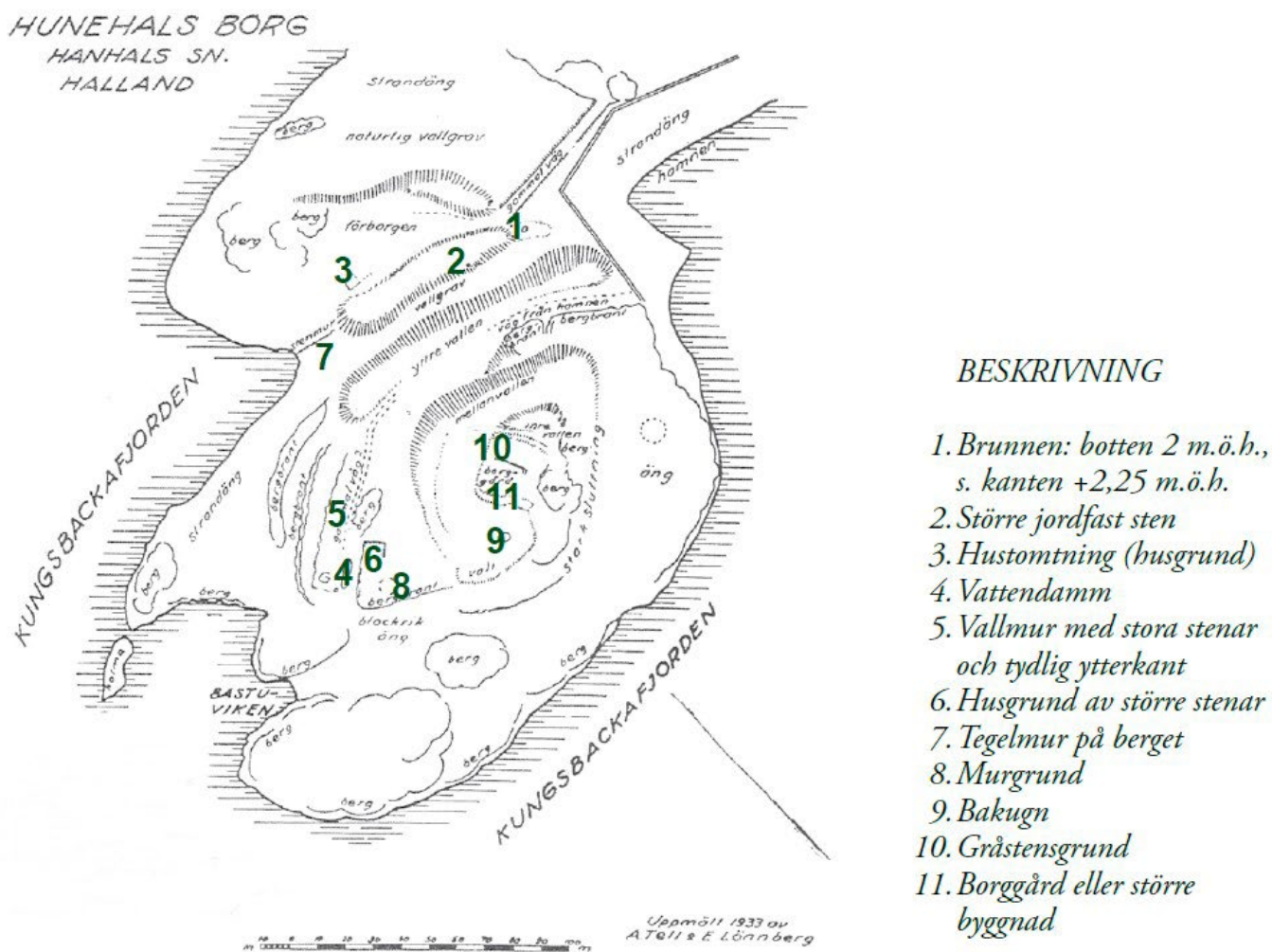
undersökning av UV Teknik år 2013. Dessa har sammanfattats i en artikel i den av föreningen Hunehals borg utgivna boken Hunehals borg i Nordhalländsk medeltid (Håkansson 2014).

Den arkeologiska undersökningen år 1933

Den första som visat borgen arkeologiskt intresse var byggmästare Adolf Tell som under 1930-talet genomförde en undersökning av den förmodade borgen på Hanhalsholme och hans undersökning föranleddes av en önskan att bekräfta att det verkligen legat en borg på Hanhalsholme (Håkansson 2014: 98ff).

I de arton schakt som grävdes framkom murverk, jordvallar och fyndmaterial som visade att det utan tvekan funnits en medeltida borg på platsen. Utgrävningarna var begränsade i sin omfattning och genomfördes uppe på klippans krön och sluttningar (Tell 1936 och 1952). Schakten placerades på så vis att så mycket information som möjligt skulle kunna fås om borgens konstruktion, och schakten förlades rakt igenom de husgrunder, vägar och vallar som var bevarade. Av Tells rapport framgår att jordmassorna på platsen i stort sett var desamma överallt inom den centrala delen av miljön, men med varierande djup på den matjord som täckte konstruktionerna. I kulturlager som fanns under matjorden fann Tell ”tegelflisor” spridda inom hela det inre borgområdet. Den exakta lokaliseringen av de olika stenfundament och rester av tegelmurar som Tell också omnämner framgår dock inte helt tydligt av hans rapport. Särskilt intressant är det schakt som Tell kallar ”provsnitt 4” och som grävdes genom vad som förmodades vara den centrala borggården och de byggnader som där kan ha funnits. I schaktet fann Tell också, som han antagit tydliga indikationer på att det ståt byggnader. I jordmassorna påträffades ”en mängd sönderfrusna skärvor av tegel” och kalkbruk, och han tolkar sina fynd som spår av en ”betydlig tegelmur”. Under ett lager av ”kalkgrus” fanns så en grundmur av natursten som utgjort själva fundamentet för tegelverket (figur 5). Han menar att han också i denna del av området funnit ett golv av tegelstenar, vilket torde innebära att han med detta åsyftade att det finns bevarade delar av de inre rummen i borgen.

Även i ”provsnitt 5” påträffades spår av en likartad tegelmurkonstruktion. När man grävde genom de yttre vallarna till den inre borgen fann man dock inget tegel alls. Likadant förhöll det sig i de vallar som

Figur 4. Uppmätningen av borgen som upprättades i samband med undersökningen år 1933, ur Håkansson 2014 s 111.

begränsar förborgen. Förhållandet tolkas som att dessa yttre försvarsverk varit helt byggda av jord. På dessa har det sannolikt funnits palissader av trä. Som arkeolog var Tell inte införstådd med att söka efter spår av konstruktioner i trä. Han har därför inte någonstans i sin redogörelse beskrivit att han påträffat vare sig stolphål eller spår av syllstockar av något slag. Han var helt koncentrerad på att finna murverk i sten och tegel. Förutom delar av borgens konstruktion, som tegel och diverse material till byggnaden blev fynden av föremål begränsade vid undersökningen. I Tells tyvärr aldrig offentligt publicerade rapport till Riksantikvarien har dessa listats längst bak. De bestod av några starkt korroderade artefakter i järn - en nyckel, en armborstbult, en pilspets med holk, en så kallad hästskrapa samt delar av en ljushållare (figur 7). För övrigt bestod fynden av keramikfragment och några brynstenar i sandsten (SHM dnr 356/36).

Vid undersökningen 1933 lät Tell även förfärdiga en uppmätning av borgen och av de konstruktionselement som kunde iaktas (figur 4). Mätningen genomfördes av Egil Lönnberg och har publicerats i *Vår Bygd* av Tell och även senare av Leif Ahlberg (Tell 1952, Ahlberg 1985). Mätningen är mycket väl genomförd och har kommit att ligga till grund för och, medvetet eller omedvetet, styra inriktningen i de inventeringar som genomfördes åren 1965 och 1988. Tell redogör i sin artikel i *Vår Bygd* på mer samlat vis än i rapporten till Riksantikvarien för de konstruktionselement han funnit på platsen. De olika vallarnas och husgrundernas samt mer specifika anläggningarnas positioner framgår tydligt av Lönnbergs plan. Samtidigt menar Tell att det även efter undersökningen och uppmätningen ändå är svårt att helt uppskatta hur borgen ursprungligen sett sig (Tell 1952:22). Han beskriver hur de vid undersökningen "ungefär vid klipplåtans

Figur 5. Grundmuren med tegel på borggårdsområdet framför pojken i gropen, foto: Adolf Tell, ur Håkansson 2014 s 104

centrum” påträffade ”rester av byggnader kring vad som en gång synes ha varit en borggård”. Han är dock inte riktigt säker på sin tolkning eftersom han tillägger att det är möjligt att ”borggård saknats, och att de påträffade byggnadsresterna en gång utgjort en stor sammanhängande byggnad”. Han påpekar också att byggnadsresterna i borgens centrala delar var så fragmenterade att det ”icke heller vid en ännu grundligare undersökning skall lyckas klarlägga frågan om dessa mittpartiers utseende”. Detta bör man dock ställa sig tveksam till. Idag har vi ett antal arkeologiska metoder som sannolikt skulle kunna bidra till att en tydligare uppfattning kan skapas om den inre borgens konstruktion.

Utanför den centrala byggnaden (avseende hela borggården) påträffades vad som av Tell angivits som en ”ringmur” med cirka 1,7 m tjocklek. Utanför muren fann Tell så den, enligt honom mest remarkabla anläggningen i området, en ugn i tegel (figur 9). Av

denna fanns fundamentet bevarat, och det framgår inte helt av undersökningsrapporten om Tell undersökt resterna på så vis att dessa avlägsnats. Han påpekar dock att det inte gjordes några fynd i anslutning till ugnsbotten. Bland de övriga anläggningar, förutom vallar och husgrunder, som var av speciellt intresse är den ”brunn” som markerats på planen över borgområdet. I södra delen av den vall som avgränsat östra sidan av vallgraven mellan den inre borgen och förborgen påträffades en anläggning vars funktion är oklar. Den bestod av ett kvadratisk och två m i diameter stort samt av ”ekplankor timrat rum” (Tell 1952:23). De som mest hela 0,6 m breda plankorna var i hörnen hopfogade med så kallad korsknutsteknik. Anläggningen utgrävdes aldrig i sin helhet och dess djup och funktion förblev därför oklar. Tell har dock framfört en tolkning av anläggningens funktion. Han föreslog att det rör sig om en ”fängelsehåla”. Förslaget verkar dock inte helt tillförlitligt, och en undersökning av anläggningen skulle möjligen kunna säker-

Figur 6. Den förmodade bakugnen som framkom vid Tells undersökning år 1933. Lämningen var belägen sydväst om den övre borggårdsplatån, foto: Adolf Tell, ur Håkansson 2014 s 106.

Figur 7. De enda bevarade fynden från utgrävningen, foto: Adolf Tell, ur Håkansson 2014 s 111.

ställa en funktion. Med större sannolikhet kan man förmoda att det verkligen rör sig om just en brunn. Innebörden av en sådan tolkning skulle också vara att en fortsatt undersökning på platsen sannolikt skulle ge fynd som kan kasta mer ljus över borgens historia. Brunnar är i regel mycket innehållsrika arkeologiska kontexter. Samtidigt kan man mena att det inte alls behöver vara på så vis att ”brunnen” härrör från samma tid som borgen.

Till sin redogörelse av undersökningen och dess resultat har Tell också tillfogat ett ”Tillägg”. I detta anger han att det nu kan konstateras att det på klippan verkligen funnits en medeltida borganläggning och att bevisa detta var också hans primära mål med undersökningen. Avslutningsvis påpekar han återigen att ”Ruinen är så hårt utplånad att även en grundlig undersökning ej torde kunna ge någon klar bild av den forna borgen”. Det mest anmärkningsvärda var att den äldre stenläggningen på ett ställe löpte in under grundmuren, som därför visade på ett yngre bebyggelseskede gentemot stenläggningen.

Sydväst om den övre borggårdsplatån påträffades en rund upphöjning i marken som tolkades vara en rest av en stor bakugn. Väster om mellanvallen, betydligt lägre i borgkullens topografi, fann Tell spår efter tre grundmurar. Huvudborgen var åtskild från förborgen av en vallgrav, innanför och längs med den yttre vallen löpte en väg, tolkad som transportväg från hamnen upp till borgen. Förutom en lång stenmur i väster bestod vallen av gråsten, lera och matjord (Håkansson 2014:100ff).

Georadarundersökningen 2013

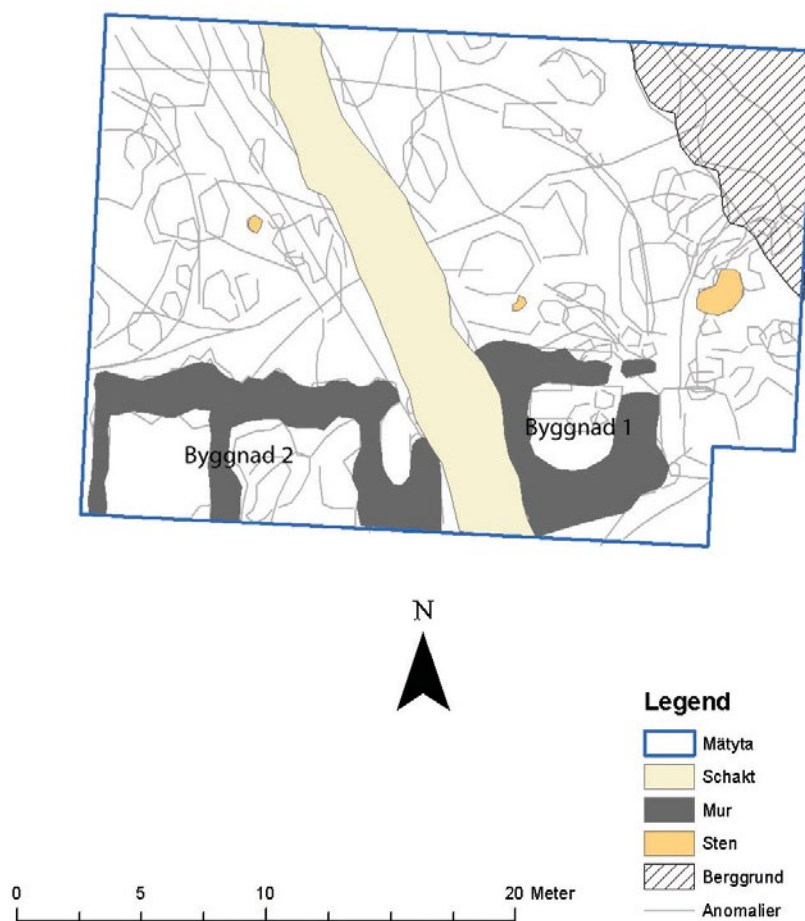
I slutet av maj år 2013 genomförde dåvarande RAÄ UV Teknik på uppdrag av Föreningen Hunehals borg, en georadarundersökning på borgen. Den varierande topografin vid Hunehals borg begränsade möjligheterna för en heltäckande mätinsats. För att få en första bild av borglämningen valdes två områden ut för en georadarundersökning. Ett område uppe på huvudborgen vid mellanvallen samt ett mitt på förborgsplatån, båda med relativt plan yta. Mätningen av huvudborgen utfördes på en 530 m² stor yta väster om det övre borggårdsområdet. Flera avvikelser syntes, många var svårtolkade, men längst i söder längs klippavsatsen finns spår efter murgrunder. Den delen undersöktes inte av Tell år 1933, förutom den stora bakugnen, vars exakta läge inte gått att fastställa. En

arkeologisk undersökning skulle behövas för att fastställa om grundmuren som syns i georadarn är spår efter bakugnen eller om det rör sig om en nyfunnen byggnad. Ytterligare en byggnad påträffades som var placerad intill den föregående. Den var minst 14 m lång och 6 m bred, med östvästlig orientering och indelad i två större rum. Längst i öster finns ytterligare ett mindre utrymme i gaveln, som eventuellt var en skada i grundmuren (Håkansson 2014:116).

På förborgen mättes en 780 m² stor yta, och strukturer i form av förmodade huslämningar och en väg påträffades. De båda huslämningarna låg inom samma yta och har alltså inte varit samtida. Vägen eller stigen leder över ytan så inte heller den är samtida med båda byggnaderna. Till skillnad från husen i huvudborgen, verkar husen i förborgen vara byggda av trä. Utanför vägglinjen på den ena byggnaden syntes spår efter stolphål längs den västra långsidan. Byggnadernas funktion och storlek gick inte att avgöra utifrån georadmätningen (Håkansson 2014:116).

Figur 8. Hanneholme med de två georadarundersökta ytorna markerade med blått.

Figur 9. Den georadarundersökta ytan på borgen strukturer efter två stenbyggnader.

Undersökningen 2014

Vid forskningsundersökningen år 2014 placerades sju schakt vid huvudborgen, baserat på resultaten från Tells äldre grävning, samt 2013 års georadarundersökning. Breda grundmurar och ett kullerstengolv påträffades, som kan tolkas ha varit ett torn. I dess anslutning påträffades fynd såsom armborstbultar, en doppsko samt lerpärlor. I nordväst påträffades mäktiga kulturlager som indikerar en möjlig hus-hållsnära trädgårdsodling i området. Längre norrut undersöktes en grundmur som även den tolkades ha varit ett torn, byggd på en kraftig armerad packning av lera och natursten. Centralt på borggårdsplatån öppnades ett av Tells gamla schakt upp, för att åter få fram den breda grundmur och stenläggning som påträffats. En grundmur byggd av natursten framkom under en stor mängd raseringsmaterial. Nordväst om

grundmuren fanns ett stenlagt golv samt tegelfundament från en spis eller eldstad. Byggnadsdelen kan ha fungerat som kök, i bottenvåningen på en byggnad av mer privat karaktär. Sydöst om muren påträffades en äldre grundmur med något annorlunda orientering. Tolkningen görs att den mur som Tell grävt fram år 1933 kan ha byggts under greve Jakobs tid, medan den underliggande härrör från en äldre byggnad på platsen, möjligen byggd av greve Jakobs farfar Niels Valdemarsson som fick norra Halland som ärftlig förläning. Dock avslutades grävningarna samma dag som dessa lämningar framkom så ytterligare undersökningar krävs för att få svar på huruvida äldre bebyggelse fanns på platsen då greve Jakob tog den i anspråk.

De resultat som framkom vid forskningsundersökningen år 2014 har gett många ytterligare frågor till

Figur 10. Flygfoto över borgkullen med de sju schakten grävda vid forskningsundersökningen år 2014, markerat med rött. Ur Ericsson 2018 s 15.

borgen och dess byggnader, men även till dess plats i det omgivande landskapet samt i den västsvenska kontexten. Resultaten visar på flera generationer byggnader på borgkullen, en kontinuitet som vida överstiger de 50 år borgen tidigare tolkats ha varit i bruk. Ett större byggnadsbestånd har kunnat avtäckas på borgkullen vilket har resulterat i att borgens konstruktion har kunnat omvärderas och att dess tolkade byggnadsbestånd har kunnat utökas. På själva borgkullen påträffades ett stentorn, tillsammans med ett åttakantigt torn i sydöst och ett runt torn i slutningen vid mellanborgen i väster. Byggnaderna har varit byggda av natursten, med tak och omfattningar samt detaljer av tegel. Vid det centrala stentornet framkom även en äldre byggnad, med något annorlunda orientering än byggnaden från slutet av 1200-talet, med en trolig tidig 1200-talsdatering, en kontinuitet som inte tidigare har kunnat påvisas (Ericsson 2016).

Undersökningen 2016

Vid forskningsundersökningen år 2016 placerades tre schakt på huvudborgen i anslutning till 2014 års schakt, samt ett schakt på förborgen. Vid undersökningen dokumenterades ytterligare murverk och kulturlager som visade att lagerbilden var komplex upp på borgkullen, som krävde fördjupade insatser. Undersökningen indikerade att bebyggelse funnits på borgkullen redan från 1200-talets första hälft. Dessa bestod av stenläggningar och golvbeläggningar från en byggnad som haft en annan orientering än de stratigrafiskt ovanliggande byggnadslämningarna från 1200-talets slut. I schaktet på förborgen framkom kulturlager som visade på bruket av borgen, men inga fynd framkom som kunde datera dessa (Ericsson 2018).

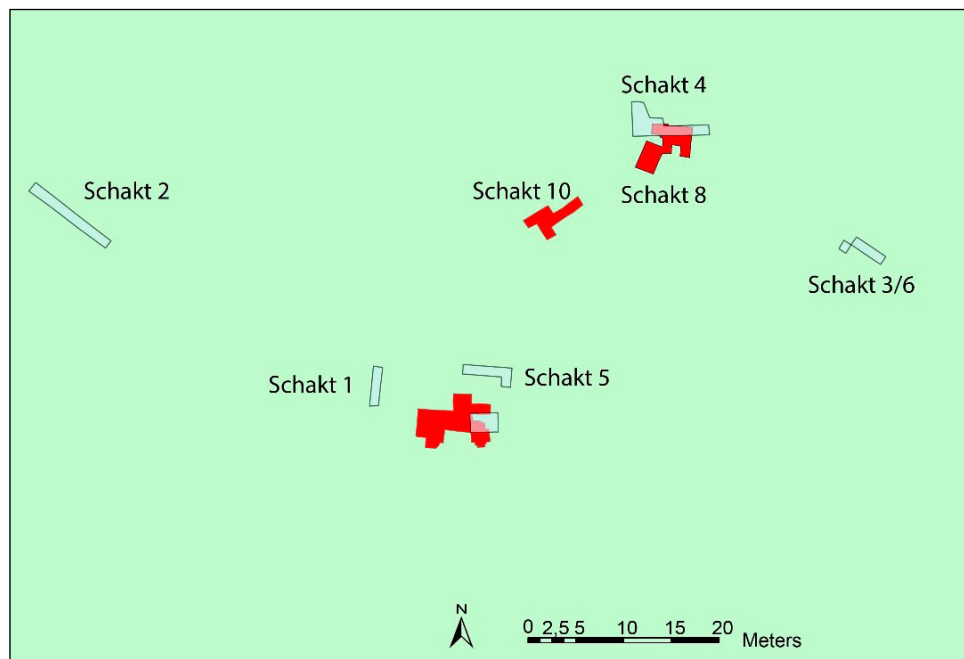
Figur 11. En rekonstruktion av Hunehals borg omkring början av 1300-talet, från nordöst, baserad på resultaten från forskningsundersökningen år 2014. Ur Ericsson 2018 s 18.

UNDERSÖKNINGEN 2021

Undersökningen 2021

Frågeställningar

Inom ramen för aktuell forskningsgrävning koncentreras insatserna på de äldre byggnadsskikt som påträffades vid 2014 och 2016 års undersökningar på huvudborgen, för att fastställa den stratigrafiska relationen till greve Jakobs borg och dess bebyggelse. Nästa område att koncentrera undersökningarna till var förborgen om vilken kunskapen i nuläget är låg. Syftet här var att försöka lokalisera bebyggelse lämningar och fynd som kunde ge information om borgens ekonomi.

Figur 12. Karta över borgkullen och de schakt som grävdes vid undersökningen år 2016 i relation till de som grävdes år 2014. De aktuella schakten är markerade med rött. Ur Ericsson 2018 s 21.

Metod och genomförande

Undersökningen kom att omfatta handgrävda schakt i mindre punkter för att sen utökas i mån av tid. Avtorvningen kom att ske med spade, skyffel och norgehacka, medan den kontextuella handgrävningen huvudsakligen skedde med grävsked, men även med spade och hacka vid mer substantiella kulturlager. När forskningsundersökningen avslutades lades schakten igen med omsorg, och torvorna kom att läggas tillbaka i ursprungligt läge.

Undersökningen genomfördes enligt stratigrafisk undersöknings- och dokumentationsmetod, motsva-

rande den engelska single-context recording. Enligt denna dokumenteras varje enskild stratigrafisk enhet på ett likvärdigt sätt oberoende av om den är ett kulturlager, nedgrävning, sten- eller träkonstruktion, och inom en byggnad insättningar, upphuggningar, igenfyllningar och så vidare. Varje stratigrafisk enhet ritas separat i skala 1:20 på rutad ritfilm, och nivåer markeras. Därefter beskrivs och tolkas varje stratigrafisk enhet på en blankett där de fysiska relationerna anges. Sedan kommer den stratigrafiska enheten att avlägsnas med lämpligt redskap. Schakten kommer att mätas in med GPS eller totalstation. I efterbearbetningen kom dokumentationsmaterialet att digitaliseras i GIS-

Figur 13. Karta över borgkullen och de schakt som grävdes vid undersökningen 2021. Skala 1:1500

verktyg. Hela processen kom att dokumenteras med digitala fotografier, både arbetsprocessen men även de enskilda kulturlagren och murarna.

Den stratigrafiska analysen syftar till att ordna upp de olika kontexterna i en relativ tidssekvens. Den ordnade sekvensen kan sedan presenteras i en matris, som är en grafisk presentation av kontexternas inbördes stratigrafiska relationer. Vid ett särskiljande av varje stratigrafisk enhet försvinner problemet med att två i tid skiljda kontexter tolkas samman. Varje stratigrafisk enhet numreras i ett löpande system och beskrivs på en separat kontextregistreringsblankett. På denna anges vilken typ av stratigrafisk enhet det rör sig om i form av fastställda symboler. Den stratigrafiska enheten beskrivs sedan enligt särskilt angivna riktlinjer beroende på vilken typ det är. Därtill anges dess fysiska relationer. När uppordningen skett tillkommer analys och bearbetning av stratigrafin. Instrumentet för analysen i den här rapporten är begreppsledet kontext – grupp – period, där arbetet bygger på de tolkningar som gjordes i fält.

Påträffade murkonstruktioner rensades fram och dokumenterades men lämnades in situ för att inte förstöras. Vid behov kunde enstaka ingrepp göras för att hitta daterande material. All dokumentation skedde för hand på ritfilm, i plandokumentation men även sektionsdokumentation. Samtliga undersöknings-schakt dokumenteras genom inmätning med totalstation. Kompletterande dokumentation kom att ske med digitalfotografier.

RESULTAT

SCHAKT 1

Schakt 1 grävdes norr om 2016 års schakt 4 och 8 (Ericsson 2018:24ff). Det hade en rektangulär form, ca 21 m², och var som längst i nordsydlig utsträckning. Det förlades även nära schakt 4 från 2014 års undersökning (Ericsson 2016). Schaktet, som var fullt av natursten, kunde inte med tanke på den korta undersökningstiden och bristen på maskinella hjälpmedel, grävas i botten. Trots det har det, i efterbearbetningen, och med hjälp av sammanläggning från de tre säsongerna, gått att uppfatta strukturer.

Period 1: 1241

Från den äldsta perioden framkom delar av en fundamentering, ett golv och ett smutslager som visar på bruk. Fundamenteringen bestod av brungrå kulturljord, finkornig, torr, mager och lös, med ojämn sortering och vertikal orientering av komponenterna (1045). Inslag av djurben, grus, kalkprickar, tegelkross, småsten och träkol, och materialet var armerat med stora stenar (1046). På det hade en stenvägg lagts, vilken bestod av ett varierat material av natursten, satta i fundamenteringen (1043). Stenväggen/golvet hade varit inne i en byggnad, och hade möjligen varit lagt i ett kök eller liknande utrymme. På golvet hade smuts

Figur 14. Schakt 1 med en stor mängd natursten i den norra delen och grundmurar med intilliggande tegelgolv i den södra delen. Foto: Magnus Pålsson.

avsatts, som tillkommit under byggnadens bruks-tid, men det kan också ha varit utlagt i samband med att den äldre byggnaden skulle ersättas av en ny, alltså som nivellering (1042). Från undersökningarna år 2014 och 2016 hade lämningar av en kullerstensbeläggning påträffats, som varit en bakgårdsyta eller ett golv. Den övergick i en tydligare murkonstruktion mot väster. Den var kallmurad och hade en annan orientering än den mur som kunde hänföras till greve Jakobs byggnadsperiod (Ericsson 2018).

Period 2: 1283—1318 Borgens andra bebyggelseperiod

Schaktet innehöll lämningar av en grundmur samt golvlager till en byggnad som stått på platsen från början av 1200-talet. Från den kvadratiske byggnad som fanns på platsen tidigare, byggdes en utökning mot sydöst. På den tidigare stenläggningen med smutslager hade en fundamentterande lera lagts för att stabilisera byggnadens nya utsträckning (1041). På fundamenteringen hade murar byggts, dels i norr, orienterad i sydvästlig till nordöstlig riktning, och dels en orienterad i nordsydlig riktning i öster (1036, 1037). De var byggda av natursten, obearbetad till största delen men med en del som varit klivna och tuktade. Även denna konstruktion verkar ha varit byggd av skalmursteknik, det vill säga stora stenar murade som ett skal i ytterkanten och med murens kärna fylld med småsten, tegelkross, kalkbruk med mera, och fogad med kalkbruk. I denna mur verkar mestadels små- och mellanstora stenar ha använts. Tillsammans med murarna som påträffats 2014 och 2016 kan dessa konstruktioner tolkas ha tillhört en rektangulär byggnad, som stått centralt på borgkullen och även fortsättningsvis använts som borgens huvudbyggnad. Utanför, mot sydöst, var gårdsplanen fortfarande stenlagd, enligt resultaten från 2016 års undersökning. Denna utbyggnad har troligen skett efter att greve Jakob tagit över borgen, någon gång under åren 1283—1292.

Period 3: 1318—1400-tal borgens tredje utvecklingsperiod

Enligt 2014 och 2016 års resultat av murar i området verkar byggnaden ha utvidgats mot sydöst under 1300-talets första hälft, det syntes i lämningarna genom ett lager med natursten som kan ha utgjort ett fundament för en byggnad. Fundamenteringen bestod av en lera armerad med stenar, och var utlagd för att stabilisera byggnaden i anslutning till nybyggnationen.

Vid 2021 års grävning framkom ett tegelgolv och ett lergolv som under början av 1300-talet verkar ha lagts i byggnadens bottenvåning (1025, 1026). Vid de tidigare undersökningarna tolkades utbyggnaden ha varit ett kök eller en förvaringsbyggnad, en halvtrappa ner, med tegelgolv som lagts ovanpå kullerstenen. Utbyggnaden gjordes förmodligen i samband med Ingeborg och Eriks västkustrike, och kan bero på att befolkningen på borgen ökade ytterligare.

Period 4: 1400-tal borgens rivning

Efter 2016 års undersökning tolkades borgens destruktionsfas till 1400-tal på grund av förekomsten av yngre rödgods och relativt mycket stengods. Borgens byggnader revs, vilket syntes i de raseringslager som syns över stora delar av borgkullen, i detta område täcker de såväl ute- som innemiljöer (1003, 1004, 1035).

Period 5: Efterreformatoriskt bruk: djurhållning och brukande

Inga lämningar framkom som kunde dateras till period 5.

Period 6: Sentida bruk

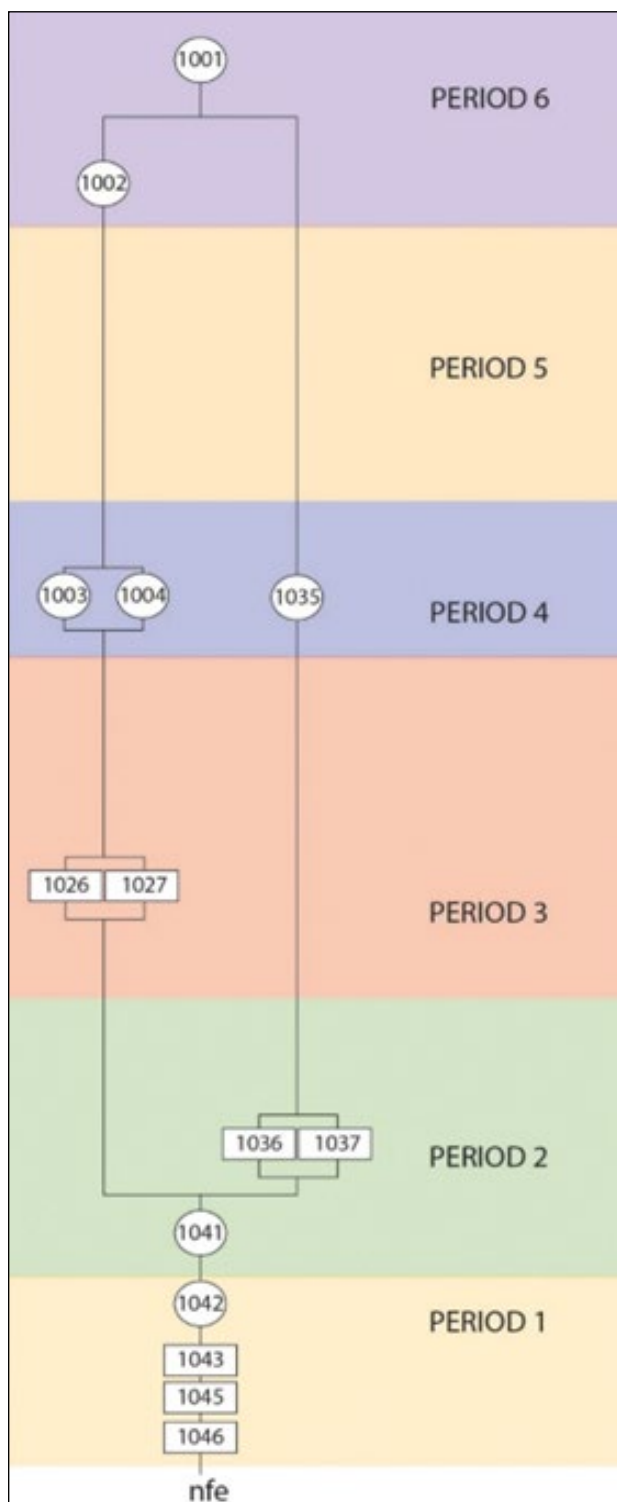
Under matjorden framkom ett kulturpåverkat lager, med inslag av en del träkol, bränd lera och djurben. Komponenterna i kulturlagret har en orientering och sortering som tyder på att området använts och att jord med jämna mellanrum lagts på för att få en näringsberikad odling (1001, 1002).

Fynd:

I schaktet påträffades relativt begränsat med fynd. Några metallföremål framkom i kulturlager som tolkats tillhöra efterreformatorisk och modern tid (period 4 och 5), det var bland annat spik och ett beslag (1001, 1035). I dessa lager framkom även flinta, slagg, djurben, en skärva protostengods och en skärva äldre rödgods (1001, 1003, 1004, 1035). Förekomsten av medeltida keramik på platsen visar på att det funnits aktivitet här då, det äldre rödgodset har generell datering mellan 1200- och 1400-tal medan protostengodset dateras något. Ett defekt skifferbryne fanns i ett fun-

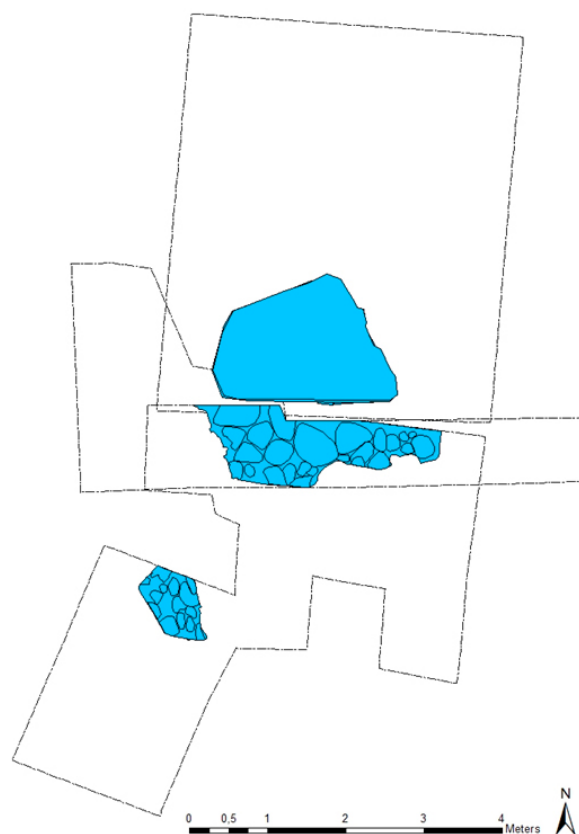
damenteringslager (1041), med datering till slutet av 1200-talet (period 2).

Daterings- och tolkningsdiskussion: Schaktet innehöll lämningar av en grundmur samt golvlager till en

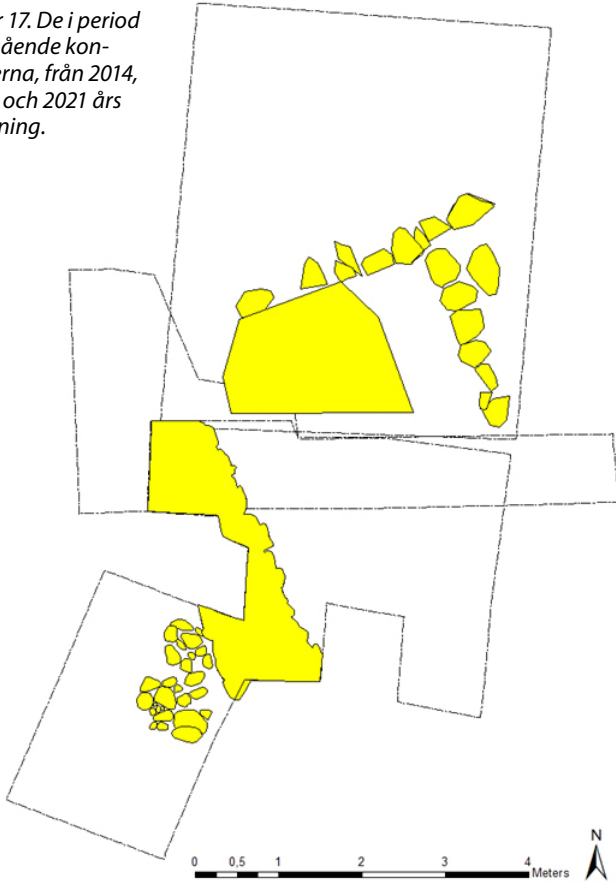
Figur 15. Matris över de i schakt 2 ingående kontexterna samt periodtillhörighet.

byggnad som stått på platsen från början av 1200-talet. Den kan ha varit kvadratisk, byggd av natursten och med fundamentering av lera, kulturlager och stora stenar. Det var förmodligen borgens huvudbyggnad, som utanför hade en stenlagd gårdsplan. Under slutet av 1200-talet, då greve Jakob tog över på platsen, byggdes huset om, och förlängdes mot sydväst. Tillsammans med murarna som påträffats 2014 och 2016 kan dessa konstruktioner tolkas ha tillhört en rektangulär byggnad som var ca 6 m brett, men där den sydvästra delen ännu ej hade undersökts (och därför kan inte den delen rekonstruerats/tolkas). Byggnaden verkar ha varit uppförd med naturstensmurar, med sten som var kluven och delvis tuktad. Det har stått centralt på borgkullen och fortsatt användas som borgens huvudbyggnad. Utanför, mot sydöst, var gårdsplanen fortfarande stenlagd. Vid början av 1300-talet (period 3) utvidgades huset mot sydväst, men det byggdes även om inomhus, med bland annat läggandet av ett tegelgolv och lergolv i bottenvåningen (1026, 1025). Byggnadens totala storlek har inte kunnat återskapas uti-

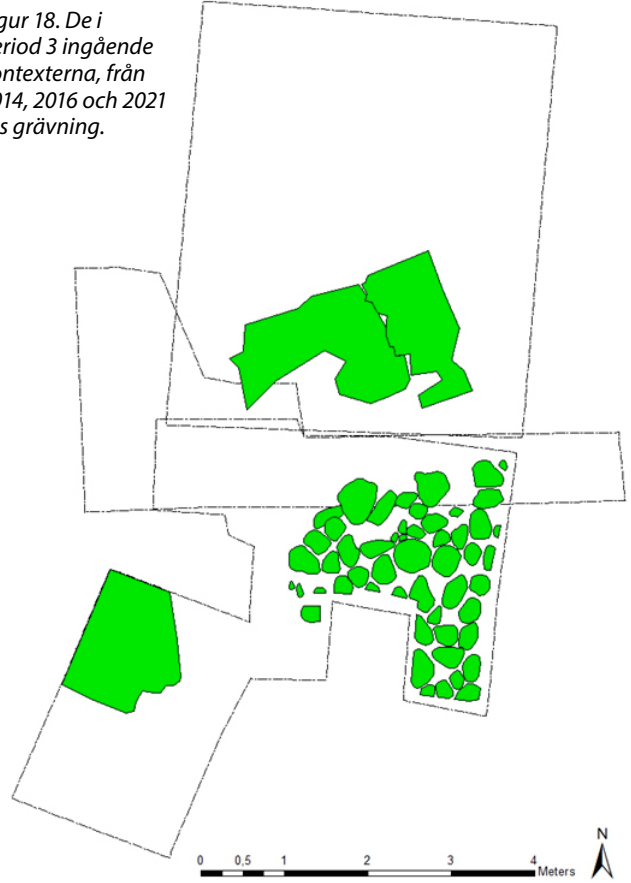

Figur 16. De i period 1 ingående kontexterna, från 2014, 2016 och 2021 års grävning.

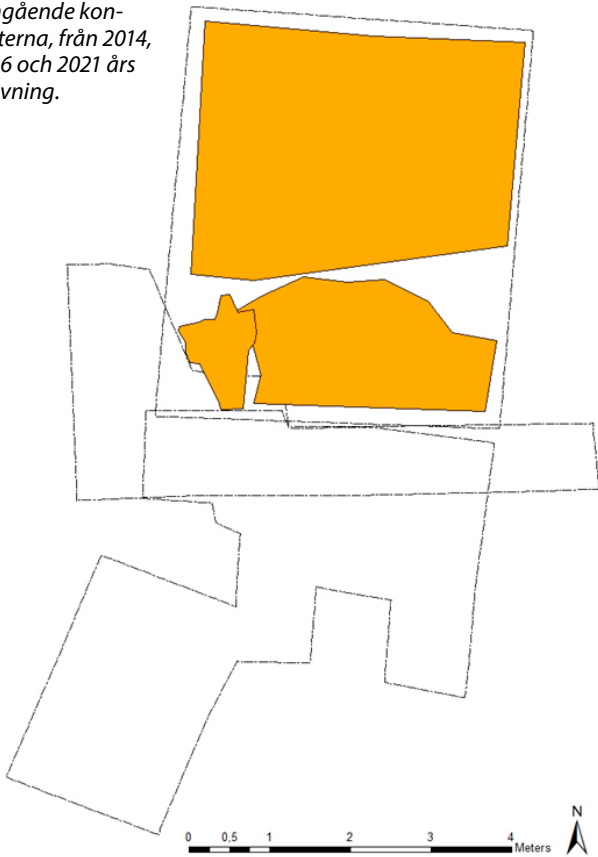
Figur 17. De i period 2 ingående kontexterna, från 2014, 2016 och 2021 års grävning.

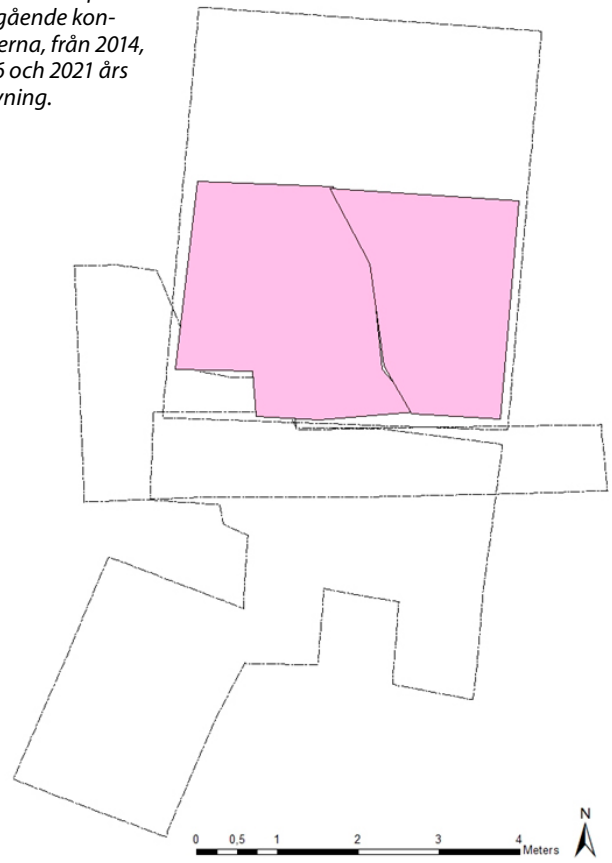
Figur 18. De i period 3 ingående kontexterna, från 2014, 2016 och 2021 års grävning.

Figur 19. De i period 4 ingående kontexterna, från 2014, 2016 och 2021 års grävning.

Figur 20. De i period 6 ingående kontexterna, från 2014, 2016 och 2021 års grävning.

från de bevarade lämningarna, men det har tolkats tillhöra en rektangulär byggnad, i som mest två våningar.

Under 1400-talet verkar byggnaden ha rivits, och det ses på platsen i form av raseringslager med stora mängder natursten, och en del trasigt tegel (1035, 1003, 1004). Efter rivningen, som förmodligen hade pågått under lång tid, fortsatte platsen att brukas för odling och som bete och fädrift (1001, 1002).

Schakt 2

Schakt 2 grävdes i anslutning till schakt 7 där en mur påträffades vid såväl 2014 som 2016 års undersökningar. Först torvades murens sträckning av, den rensades fram och utifrån den placerades utvidgningar

i både öster och väster. Schaktet var ca 16 m² stort, med en oregelbunden rektangel orienterad i nordsydlig riktning, och ett långt schakt mot norr, orienterat i nordsydlig riktning. I öster kom hela den stratigrafiska sekvensen att grävas i botten, för att få en uppfattning om hur arbetena gått till samt hur konstruktionen byggts upp. Väster om muren fanns ett område med kulturlager som delvis undersöktes år 2016, och som utgjorde en utomhusmiljö eller bakgård mellan byggnaden tolkad som torn och ytterligare en byggnad väster om densamma. Kulturlagerdjupet varierade, i den östra delen av schaktet fanns muren direkt under gräsvålen, under endast ett litet matjordställe, men längre mot väster fanns det mer matjord innan de medeltida lämningarna tog vid.

Figur 21. Schakt 2 och grundmur K2038 som sammanfaller med murverk från undersökningen 2014/2016.

Period 1: Före 1283

I en av sektionerna framkom en rest av en stenläggning, som tillhörde borgens äldsta bebyggelseperiod (2073). Den bestod av mellanstora stenar tätt satta tillsammans.

Period 2: 1283—1318 Borgens andra bebyggelseperiod

Det allra äldsta på platsen, vid den aktuella grävningen, var ett kulturlager som lagts ut som nivelleringslag för en byggnad som kom att byggas på platsen. Berget går i dagen olika högt på ytan, och i öster bildar bergshällarna en relativt djup skreva. Som utjämning/fundamentering för byggnaden fylldes skrevan igen med ett nivellerande kulturlager (2059). Det hade lagts över en stor yta, och sträckte sig både väster- och öst-

erut utanför schaktet liksom in under muren (2038). Fundamenteringslagret bestod av svartbrun kulturlagerjord, som var finkornig, fet, torr och lucker, med en horisont och ojämn sortering. Dess tjocklek var mellan 0,10—0,50 m tjockt, och låg direkt på berget, och tunnade ut mot norr och söder. Inslag av bränd lera, lerprickar, sot, träkol och aska, det vill säga att kulturlagret bar spår av mänsklig påverkan, och hade hämtats från området. Platsen var strategiskt bra, därför verkar man ha jobbat hårt för att få den byggbar. Muren (2038) som byggts ovanpå nivelleringslagret var av skalmurskaraktär, och sträckte sig i östvästlig riktning med antydning till ett hörn i söder, en detalj som också skulle kunna utgöra en sträva mot sydväst. Muren var ca 1,2 m bred, men något bredare i sydöst, där den var 1,5 m. Skalmuren hade stora stenar i ytterkant och inuti var den fylld med mindre stenar, småsten och

kalkbruk. Skalet var fogat med kalkbruk, som var gulvitt med mellangrov ballast av kalk, träkol och grus. Vid 2016 års undersökning tolkades murlämningarna ha utgjort ett åtta-kantigt torn. Efter att muren var byggd fortsatte utfyllnaden av skrevan i öster, och ytterligare kulturlager fylldes på för att få en fungerande nivå, och nivellerades för att få samma- eller högre nivå än den omkringliggande, befintliga bakgårdsytan (2046, 2055, 2057, 2058, 2066). Ett brandlager hade använts i den första nivelleringslagret, och förekomsten av det, här, kan tyda på att tidigare bebyggelse brun-

Figur 22. Pågående dokumentation av mur K 2038 i schakt 2. Foto: Anders Håkansson.

nit och att allt tillgängligt material i området samlats ihop och använts för nybyggnationen. Det kan ha gått en tid mellan uppnyvellingeringen och byggnationen av golvet (tillsammans med uppförandet av byggnadens murar) då tunna översandningslinser har blåst in ovanpå nivelleringen. På de tunna sandlinserna och nivelleringslagren lades ett golv av småsten och lera som kom att representera en innemiljö (2043, 2044). Tolkningen att det varit ett åtta-kantigt torn står fast, då inget framkom år 2021 som kunde förkasta den tolkningen. Det tolkades även ha uppförts under greve Jakobs tid 1283—1292. Väster om byggnaden fanns utlagda mellanstora stenar som tolkades vara en stenläggning utomhus, det vill säga en gårdsplan eller en gränd (2069, 2070, 2076). Vid 2016 års grävning tolkades en liknande stenläggning ha varit belägen i en gränd mellan byggnader, som en plats där mängder av avfall avyttrades. Ytterligare längre västerut tolkades ytan ha brukats för hushållsnära odling i form av en kålgård, som näringsberikats med hushållsavfall.

Period 3: 1318—1400-tal borgens tredje utvecklingsperiod

Bakgården och tornet från den förra perioden kom fortsatt att användas in på 1300-talet. Bakgården byggdes om eller förbättrades vid ett flertal tillfällen. Likaså lades golvet i tornet om, troligen på grund av en brand.

Stenar togs bort (2077) och smutslager avsattes på stenläggningen (2075). Vid ett flertal tillfällen nivellerades nytt material ut över ytan, för att hålla den användbar (2064, 2067, 2054), och i samband med det plundrades även stenläggningen invid muren (2038) möjligen för att skapa en dränerande ränna (2053). Gårdsplanen lades om och förbättrades med nytt sättningsmaterial och ny stenläggning (2052, 2063, 2045, 2062). Även golvet inne byggnaden gjordes om, med nytt uppfyllnadsmaterial, eller nivellering och golvlera (2040, 2036). Leran i golvet hade satt sig något mellan klippställarna och hade inslag av bränd lera, kalkprickar och träkol (2044). Den var sekundärt värmepåverkad och det fanns en koncentration av träkol centralt i kontexten. Lergolvet och hela byggnaden kan alltså ha varit utsatt för brand.

Vid 2016 års grävning påträffades även en mur väster om tidigare beskrivet torn, det var troligen någon form av försvarsmur eller kurtinmur (Ericsson 2018, s. 33). Murens konstruktion tyder mer på att det varit en kurtinmur än en byggnad. I området mellan de

två murarna/byggnaderna verkar en hel del avfall ha avyttrats, speciellt matavfall i form av djurben. Brukas under 1300-talet och muren byggs i samband med omstruktureringar av greve Jakobs borg från början av 1300-talet.

Period 4: 1400-tal borgens rivning

Efter 2016 års undersökning tolkades borgens destruktionsfas till 1400-tal på grund av förekomsten av yngre rödgods och relativt mycket stengods. Borgens byggnader revs, vilket syntes i de raseringslager som syns över stora delar av borgkullen, i detta område täcker de såväl ute- som innemiljöer (2010, 2012, 2014, 2033, 2035, 2037, 2039, 2041, 2049, 2050, 2051).

Period 5: Efterreformatoriskt bruk: djurhållning och brukande

Under matjorden framkom ett kulturpåverkat lager, med inslag av en del träkol, bränd lera och djurben. Komponenterna i kulturlagret har en orientering och sortering som tyder på att området använts och att jord med jämna mellanrum lagts på för att få en näringsberikad odling (2015, 2016, 2017, 2048). I anslutning till odlingen verkar det även ha funnits stenläggningar, kanske som stenlagda stigar som använts för att föra material till och från borgkullen (2013).

Senare under perioden lades ny jord på för näringsberikning (2005, 2006, 2011), stenläggningarna lagades (2003, 2004, 2008).

Period 6: Sentida bruk, djurhållning och Tell

Grästorven togs bort och under det framkom ett matjordslager, med enstaka tegelbitar och tegelkross men även en del djurben (2001, 2002).

Fynd

I schaktet påträffades fynd i kontexterna 2001, 2005, 2033, 2035, 2037, 2039, 2049, 2051, 2052. Fynden bestod i stor utsträckning av material som är svårdaterat, som djurben, slagg och spik. Det fanns en keramikskärva från kontext 2037, av typen yngre rödgods, som placerar kulturlagrets datering till 1400-tal. Under 1400-talet förändrades den inhemska keramikproduktionen, det glaserade rödgodset var sedan tidigare glaserat på utsidan, men nu började istället hantverkarna

glasera insidan av kärnen (Brorsson 2002 s 132). Det påträffades även byggmaterial, som delar av tegel.

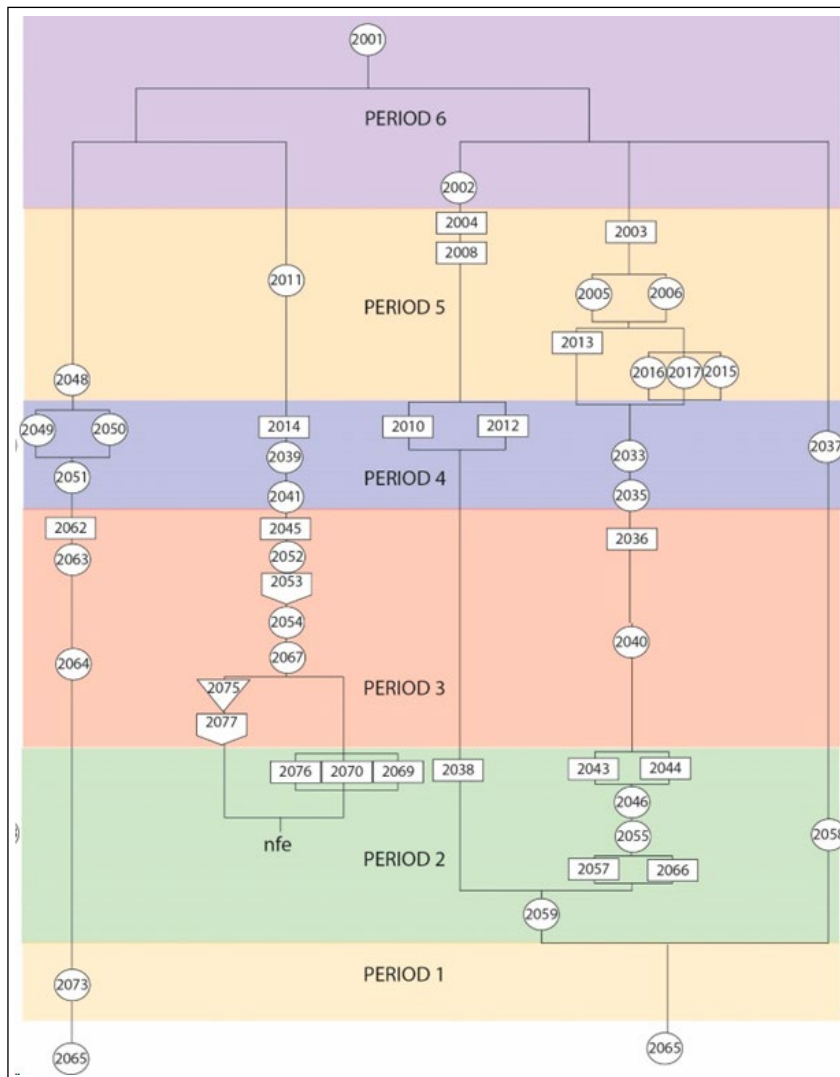
Vid undersökningen år 2016 påträffades fler fynd, trots att samma undersökningstyp anammades. Då framkom även keramik som drejat svartgods och stengods av Siegburgtyp (kontext 4, 27). Det framkom delar av armborstbultar i två kontexter (kontext 14 och 21) samt en hel armborstbult (kontext 27). En tärning framkom (kontext 27). Keramiken visar på import samt kontakter med kontinenten, som blev vanligt först under 1400-talet. Detta samtidigt som det inhemska keramikhantverket förändrades.

I undersökningen år 2014 påträffades i detta schakt 3 stycken armborstbultar och 1 doppsko. Även ett mynt påträffades vilket numismatiskt kunde bestämmas till

ett danskt Erik Menved mynt med närmare datering till 1310-19 (HM 28795:28)(Grinder Hansen 2000). I alla kontexter påträffades även djurben och tegelkross.

Daterings- och tolkningsdiskussion:

Schaktet innehöll lämningar av en grundmur till en byggnad som stått på platsen under sent 1200-tal till 1400-tal. Byggnadens totala storlek har inte kunnat återskapas utifrån de bevarade lämningarna, men det har tolkats tillhöra ett torn, förmodligen åtta-kantigt. Det har stått på den södra kanten till borgkullen, nära dess ytterkant med sluttning söderut, och det har gett överblick över havet åt söder och väster. Av den äldsta perioden på borgkullen fanns det inga spår av vid grävning av det aktuella schaktet. De första lämningarna är istället från greve Jakobs byggnation under åren

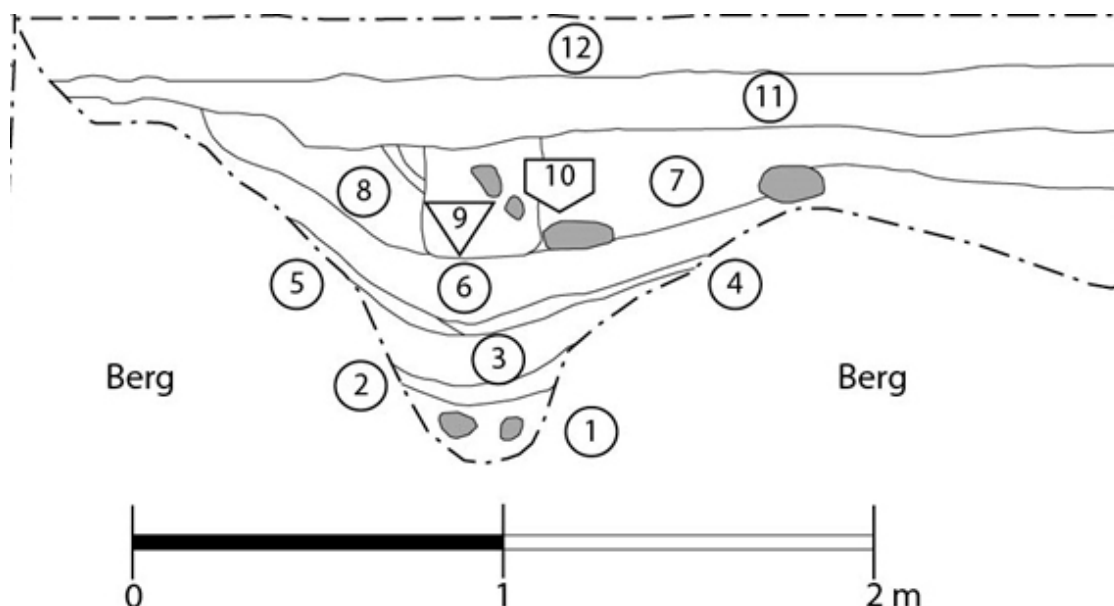

Figur 23. Matris över de i schakt 2 ingående kontexterna samt periodtillhörighet.

1283—1292, och därefter renoveringsarbeten av både byggnadsbestånd och vägar/gårdsplaner under 1300-tal och under hela borgens brukningstid.

Inför byggnationen av det i söder placerade tornet lades nivellerande lager över bergknallarna för att få

en plan och stabil yta att bygga på. Tornet var ore-gelbundet, möjligen åtta-kantigt, var byggt av natursten där en del var kluvna och tuktade, och fogat med kalkbruk. Den påträffade muren sträckte sig synligt från söder mot norr. Öster om grundmuren fanns en uppnivellerad yta på vilken byggnadens golv av lera

Figur 24. Beskrivning av den västra sektionen i schakt 2.

1= 2059. Svartbrun kulturjord, finkornig, fet, torr och lucker. Består av en horisont och har ojämn sortering. Lagrets tjocklek var mellan 0,10—0,50 m tjockt, och låg direkt på berget. Tydliga kontaktytor både över och under. Lagret tunnare ut både mot norr och söder. Inslag av bränd lera, lerprickar, sot, träkol och aska. Beläget mellan två klippällar och har troligen fungerat som utjämning inför en byggnation, för att få en plan yta, det vill säga nivellering. Platsen var strategiskt bra, därför verkar man ha jobbat hårt för att få den byggbar. I lagret ligger en sten som troligen lagts dit i samband med arbetena, för att ha ett stå på. Lagret går in under mur i väster. Makroprov PM 2060.

2= 2055. Gråbrun kulturjord, finkornig, torr, mager och lucker. Har ingen horisont men ojämn sortering. Den övre kontaktytan var infiltrerad och så även den undre. Avgränsningen i sidan var distinkt mot klippällar. Inslag av sand, silt, bränd lera, lerprickar, sot och träkol. Kulturlagret var förmodligen utlagt som nivellering mellan två klippällar inför en byggnation. Det kan också ha tjänat som hårdgöring över den mer smetiga kontext 2059 (1). Makroprov PM 2056.

3= 2046. Svartbrun kulturjord, finkornig, torr, mager och lucker. Bestod av en horisont, och hade ojämn sortering. Den övre kontaktytan var distinkt och så även den undre. Lagret tunnade ut i både norr och söder. Inslag av silt, sand, bränd lera, lerprickar, sot, träkol och aska. Det tolkades vara ett marklager eller brandlager, pga den höga andelen bränt material. Det verkar även ha tjänat som uppfyllnad för byggnation, se utförligare beskrivning kontext 2059.

4= Sandlins, vit sjösand, finkornig, mager, lös. Distinkta kontaktytor. Översandning pga övergivande.

5= Sandlins med inblandad kulturjord, vit sjösand, finkornig, mager, lös. Distinkta kontaktytor.

6= 2044. Gulgrå lera, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Bestod av en horisont, och sorteringen gick ej att se, pga magert innehåll. Den övre kontaktytan var distinkt och så även den undre. Avgränsningen var distinkt, men kontexten verkar ha satt sig något mellan klippällarna. Inslag av bränd lera, kalkprickar och träkol. Leran var värmepåverkad och det fanns en koncentration av träkol centralt i kontexten. Det tolkades vara ett lergolv eller en fundamentering inomhus, i den första byggnad som stått på platsen. Byggnaden har förmodligen utsatts för brand.

7= Brungrå kulturjord med iblandad lera. Finkornig, fet, kompakt och torr. Marklager eller golv.

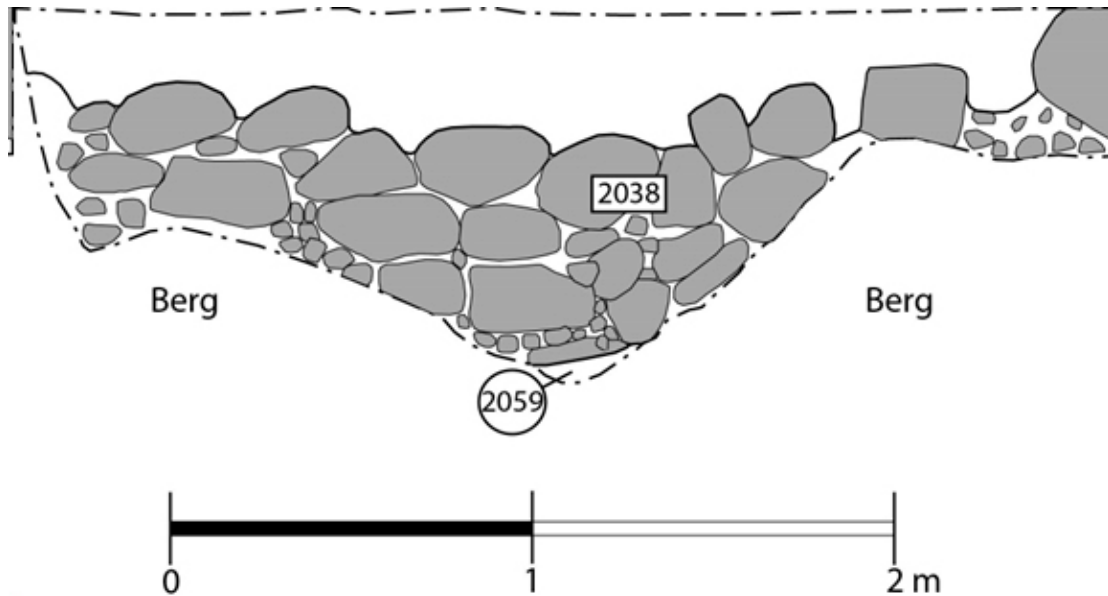
8= Brungrå kulturjord med iblandad lera. Finkornig, fet, kompakt och torr. Marklager eller golv.

9= Fyllning i nedgrävning 10, förmodligen spår av plundring.

10= Nedgrävning med rak sida och plan botten. Sentida, men kan visa spår av plundring.

11= Matjord, finkornig, torr, mager, lös. Marklager/ brukningslager/ sentida.

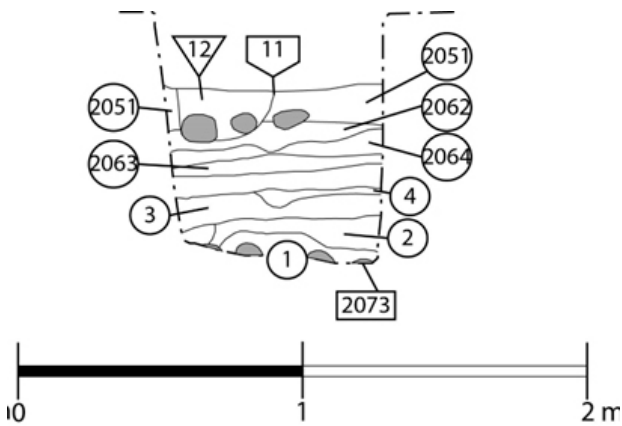
12= Grästörv.

Figur 25. Beskrivning av den östra sektionen i schakt 2.

2038. Naturstensmur, lagd i skift, stenen är kluven och tuktad men är i övrigt obearbetad. Det är en skalmur, med i ytterkant stora naturstenar och i murens kärna en blandning av småsten, mellanstora stenar och kalkbruk. Grundmur till en byggnad.

2059. Svartbrun kulturjord, finkornig, fet, torr och lucker. Består av en horisont och har ojämn sortering. Lagrets tjocklek var mellan 0,10—0,50 m tjockt, och låg direkt på berget. Tydliga kontaktytor både över och under. Lagret tunnare ut både mot norr och söder. Inslag av bränd lera, lerprickar, sot, träkol och aska. Beläget mellan två klippställningar och har troligen fungerat som utjämning inför en byggnation, för att få en plan yta, det vill säga nivellering. Platsen var strategiskt bra, därför verkar man ha jobbat hårt för att få den byggbar. I lagret ligger en sten som troligen lagts dit i samband med arbetena, för att ha att stå på. Lagret går in under mur i väster.

Figur 26. Beskrivning av den södra sektionen i schakt 2.

1= Vit sjösand, finkornig, fuktig, mager och lös. Översandning på kullersten, se 13/2073.

2= Brun, humös sand, finkornig, fuktig, mager och lös. Inslag av bränd lera och träkol. Marklager borgen.

3= Blåbrun lera, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av träkol. Nivellering.

4= Brun kulturjord, finkornig, fuktig, mager och lös. Inslag av bränd lera, småsten och träkol. Utjämning i sättning i markytta.

5= Vit sjösand, finkornig, torr, mager och lös. Översandning eller sand utlagd som nivellering.

6= 2063. Gulorange homogen, finkornig, fet, fuktig och kompakt lera. En horisont mot överliggande kullersten (2064). Jämn sortering och blandad orientering av innehåll. Tjocklek 0,02—0,05 m, med distinkt såväl övre som undre kontaktyta.

Inslag av bränd lera, lerprickar. Lerpackning, eller fundamentering under stenläggning.

7= 2064. Brun sand, finkornig, torr, mager och lös. Inslag av bränd lera, grus, lerprickar, småsten, träkol. Ojämn sortering och blandad orientering av innehåll, ca 0,10—0,40 m tjockt. Distinkt övre kontaktyta mot lerpackning, och nedre mot berg (2065). Gärdplan eller bakgård.

8= 2062. Stenkonstruktion med nordsydlig orientering, bestående av mark- eller natursten. Materialets storlek var 0,05—0,10 m, och stenen var obearbetad. Tolkades vara kullersten under lerpackning, möjligen en bakugn. Antingen har ytan brukats för att gå på, eller så har det varit del av en konstruktion med någon form av köksfunktion, tänk bakugnsbyggnad snarare än bara själva ugnen

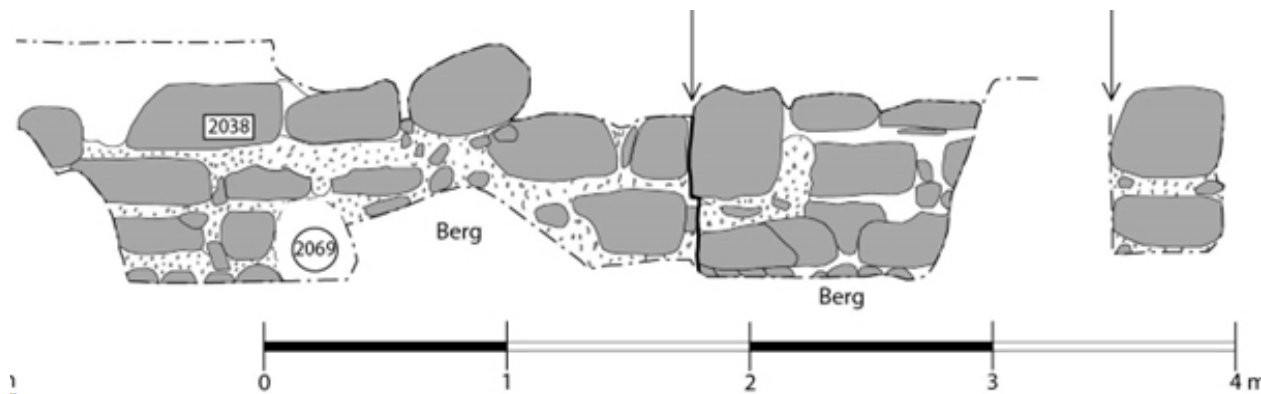
9= 2051. Brun kulturjord, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av bränd lera, lerprickar, småsten, tegelkross, sot, träkol och aska. Brandlager eller raseringslager.

10= 2051. Brun kulturjord, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av bränd lera, lerprickar, småsten, tegelkross, sot, träkol och aska. Brandlager eller raseringslager.

11. Nedgrävning, sentida.

12. Fyllning i sentida nedgrävning, humös, med lera och småsten. Ränna med sten i botten satt i lerpackning.

13= 2073. Kuller- eller knaddersten, kan antingen vara en beläggning eller en fundamentering. Ska förmodligen tolkas till den första perioden på borgen.

Figur 27. Beskrivning av den västra och södra sektionen i schakt 2.

2038. Naturstensmur, lagd i skift, stenen är kluven och tuktad men är i övrigt obearbetad. Det är en skalmur, med i ytterkant stora naturstenar och i murens kärna en blandning av småsten, mellanstora stenar och kalkbruk. Grundmur till en byggnad.
2069. Sten tolkas vara en stenvägg i anslutning till byggnad.

lagts. Väster om byggnaden, eller tornet, fanns en yta som tjänat som bakgård, där en del avfall, främst matavfall, har avyttrats. Ytan har varit stenlagd, men den har överlagrats med smutslager och vid tillfällen har den även plundrats. Under 1300-talet togs stenar bort i anslutning till tornets västra vägg och det kan ha gjorts för att dränera bort vatten från byggnader och stenväggningar. Vid samma tid byggdes även en kurtinmur mot väster, för att öka försvaret mot söder (Ericsson 2018:33). Under 1300-talet gjordes arbeten på såväl gårdsplan om torn, och de fortsatte brukas fram till 1400-talet då borgen och dess byggnader verkar ha fallit ur bruk. Efter rivningen, som förmodligen hade pågått under lång tid, fortsatte platsen att brukas för odling och som bete och fädrift.

Schakt 3

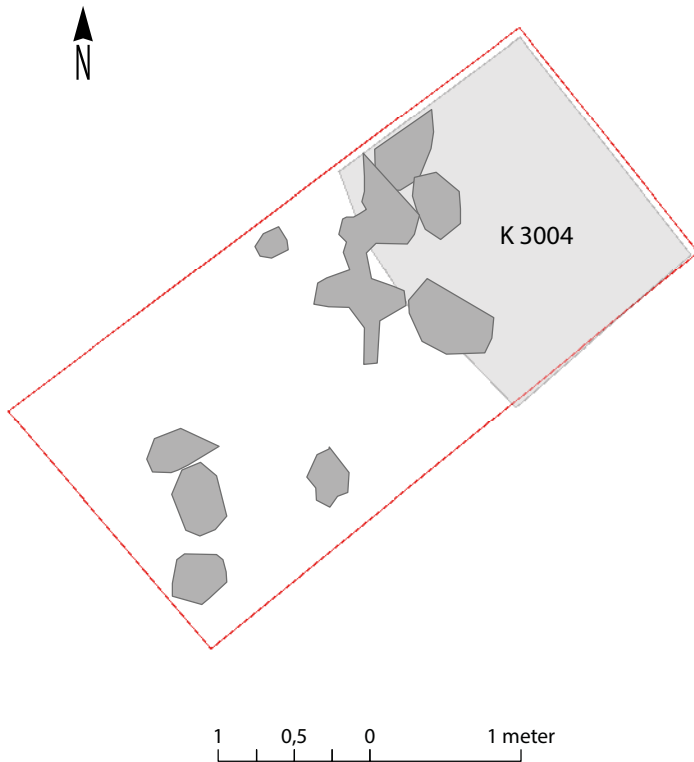
Schaktet placerades i förborgens östra del för att undersöka om det fanns spår efter en försvarsvall med eventuella palissader och murverk. Schaktet lades i nordöst-nordvästlig riktning och var 8 kvadratmeter stort. I schaktets nordöstra del framkom lämningar i form av kulturlager och stenkonstruktioner som troligen tillhört försvarsvallens fundament.

Fynd

Schaktet innehöll en del metallföremål i form av spik, sömmar, knivblad, hästskor och armborstpilar. Föremålen påträffades i troligt raseringslager från vallkonstruktionen (K3004) samt marklager (K3005).

Figur 28. Schakt 3 med kulturlager och stenkonstruktioner i schaktets övre del som troligen tillhört försvarsvallens fundament. Foto: Anders Håkansson.

Figur 29. Schakt 3 med av kulturlager K3004 och stenkonstruktioner i schaktets övre del som troligen tillhört försvarsvallens fundament. Skala 1:50.

Daterings- och tolkningsdiskussion

Det är osäkert hur försvarsvallen varit uppbyggd. Utifrån resultaten verkar fundamentet ha bestått av både jordmassor och större sten. Konstruktionen bör ha haft någon form av palissad i trä för att vara funktionsduglig.

Schakt 4

Schakt 4 grävdes vid en tydlig försänkning i markytan i det område där Tell undersökt en knuttimrad träkonstruktion, tolkad som fängelsehåla eller brunn (Håkansson 2014:110). Syftet var att försöka lokalisera träkonstruktionen och insamla ny information kring konstruktionens funktion och datering. Totalt öppnades en yta av 8,5 kvadratmeter i schaktets överdel och ca 5 kvadratmeter i schaktets nedre del. Träkonstruktion påträffades, delundersöktes och grävdes inte i botten. Prover togs för dendrokronologisk analys.

Period 1: 1241

I schaktet framkom delar av en förhållandevis intakt träkonstruktion med horisontellt och vertikalt ställda plankor (K 6006). Träkonstruktionen frilades med två skift liggande träplankor och en stående träplanka.

Figur 30. Schakt 4 med den påträffade knuttimrade brunnen.. Foto: Anders Håkansson.

De kraftiga träplankorna var av stenhård svartek och 0,22 meter breda och 0,1 meter tjocka. De liggande träplankorna fortlöpte i nord-sydlig riktning utanför schaktet och därav av okänd längd.

Period 2: 1283—1318 Borgens andra bebyggelseperiod

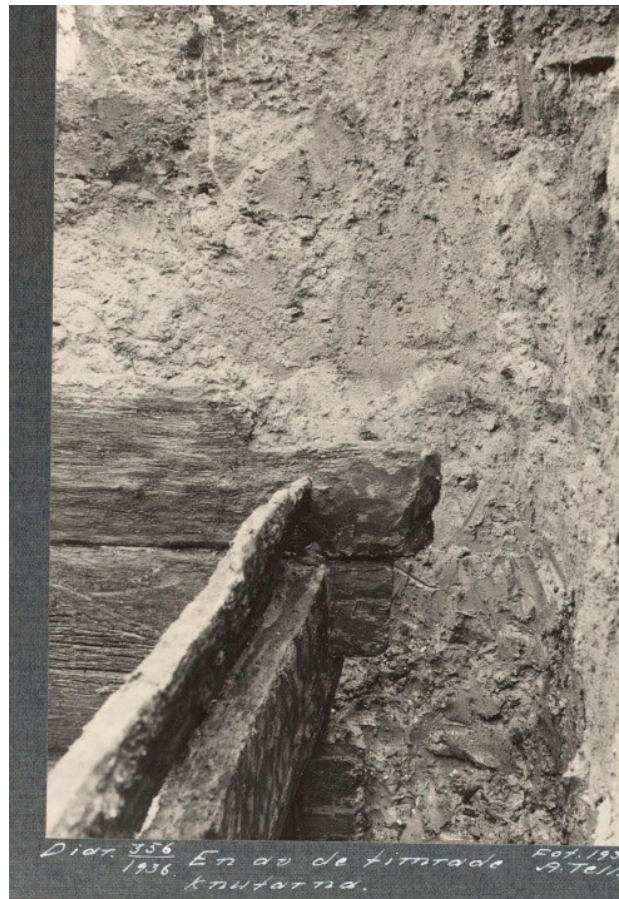
Brunnen innehöll flera igenfyllningslager, överst ett kompakt siltlager med enstaka lerprickar och träkol (K 6001) följt av gråbrun lucker silt med enstaka tegelkross och träkol (K6002). I schaktbotten påträffades blågrå kompakt lera (K 6004). Kontext 6002 är tolkad som fyllnadslager med latrinavfall med lerblock (6004), troligen påfört för att hålla ned doft.

Fynd

Endast ett fynd gjordes, i ett av brunnens fyllningslager (K 602), nämligen en skärva yngre svartgods.

Daterings- och tolkningsdiskussion

Enligt Tell var träkonstruktionen kvadratisk med två meters sida. Den bestod av både stående och liggande ekplankor som var hopfogade i knuttimringsteknik. Gropen grävdes aldrig i sin helhet och dess djup och funktion förblev därför oklar. Utifrån de fynd som

Figur 31. Den knuttimrade brunnen, byggd i den medeltida klubbknutstekniken. Foto: A. Tell 1935. ATA Dnr 0356.

Figur 32. Ett av proverna för dendrokronologisk datering. Foto: Anders Håkansson.

gjordes i schakt 4 går det att bekräfta att samma konstruktion påträffats och att det rör sig om en knuttimrad brunn. Knuttimringstekniken är känd sedan äldsta medeltid och i Halland förekom den i olika knuttyper. Den enklaste och äldsta typen kallas klubbknut. Denna teknik, där varje knutbräda endast bestod av ett urtag på varje sida av ämnet, förekom företrädesvis i mellersta och norra Halland. Brunnen var tillverkad i klubbknut. I senare varianter, enkel- respektive dubbelkantknut, var tekniken mer sofistikerad, vilket gjorde konstruktionen tätare och mer stabil. Denna utveckling skedde under senmedeltid, vilket talar för att träbrunnen i Hunehals är äldre och borde ha funnits när borgen var i bruk. Dateringen kan också bekräftas i prover för dendrokronologisk där tre stockar (prov 6025, 6026 & 6027) dateras till år 1239-1253 mest sannolikt 1243-1250 (avverkningstid). Proveniensen för prov 6025 är Halland (se bilaga 2).

Brunnen anläggs därmed troligen under 1240-1250-talet. Brunnen var fylld med igenfyllnadsmassor där det är osäkert vilka lager som omgrävts av Tell och vilka som tillhör en igenläggning då brunnen tagits ur bruk. Fyllningslagren innehöll fynd av yngre svartgods vilket indikerar att brunnen igenfylldes i anslutning till borgens andra bebyggelseperiod, eller något senare. De tolkade lagren med avfall indikerar att funktionen på träkonstruktionen har ändrats under perioden, från brunn till latringrop.

Schakt 5

Ytterligare ett schakt förlades till förborgen då kunskapen hittills varit låg kring detta område. Syftet var primärt att försöka lokalisera bebyggelse lämningar och fynd som kunde ge information om borgens ekonomi. Schaktets placering baserades på den metalldekteking som gjordes i samband med undersökningen 2016, där flertalet utslag gjorts i detta område på förborgen. Flera syllstenar kunde dessutom identifieras i markytan och schaktet öppnades och utökades efterhand utifrån stenradernas utbredning och riktning till en yta av 5 x 8 meter. Syllstenarna markerade tydligt vägglinjerna i byggnadsgrundens norra del men var mer fragmenterad och osäker i sydlig riktning. Den rektangulära grundens utbredning var därför osäker. Det var även osäkert om de intilliggande stenar som låg vid syllstensraderna i norr och öster, tillhörde raserat material eller låg in situ. Innanför grundens vägglinjer påträffades sotiga kulturlager med stora mängder föremål.

Period 2: 1283—1318 Borgens andra bebyggelseperiod

Schaktet innehöll lämningar efter en syllstensburen byggnad tolkad som smedja, ca 5 x 5 meter stor. Möjligen hade den dåtida byggnaden en mindre tillbyggnad i öster, men det är tveksamt. De naturliga marklagren (grupp 1:2) innehöll en del metallföremål. Syllstenarna från byggnadsgrunden varierade i storlek mellan 0,2 x 0,2-0,5 x 0,4 meter (Grupp 2:1). Troligen har även övrig sten (Grupp 2:6) och stolphål (Grupp 2:7) ingått i konstruktionen. En 1,3 x 0,75 meter stor grop med natursten vid sidan, kommer sannolikt från ässjans konstruktion (Grupp 2:3). Väster om ässjan fanns ett cirkulärt stenfundament som troligen burit en blåsbälj eller möjligen ett städ (Grupp 2:2). Det sotiga lagret i de centrala delarna (grupp 3:1) härrör från brukningsfasen av smedjan. Ovanliggande lager i och öster om smedjan hör till en fas där byggnaden raseras (Grupp 4:1 och 4:2). I dagens befintliga mark- och torvlager (Grupp 5:1) påträffades en eldstad (Grupp 5:2) som visar att området brukats som grillplats i modern tid.

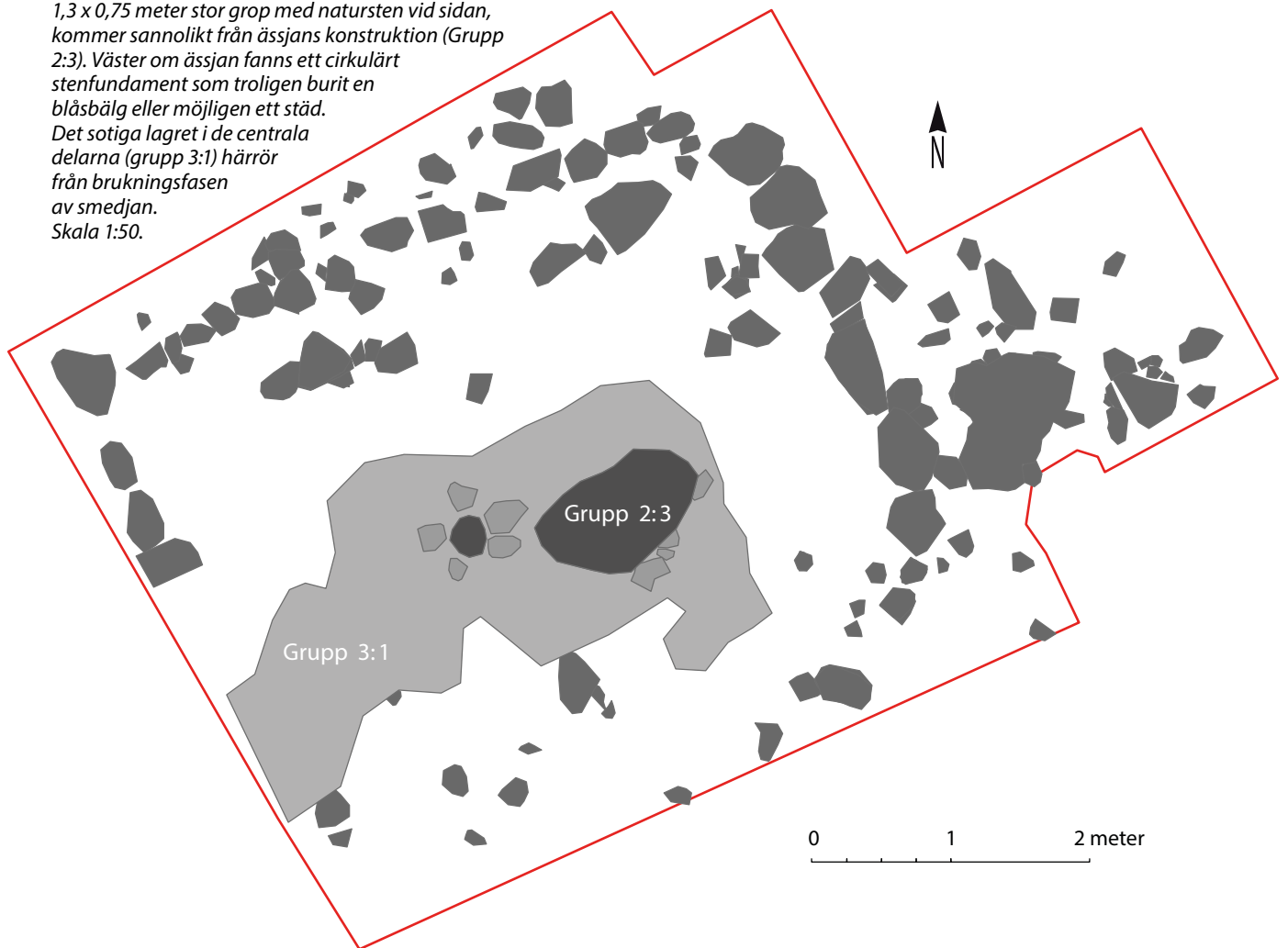
Fynd

I schaktet påträffades järnföremål såsom hästskor, armborsbultar, remsöljor, spik, nitar, beslag och slagg. Ett järnföremål är tolkat som en möjlig stylus. Stylusen använde man till att rista bokstäver eller siffror på en vaxtavla. Eftersom tavlorna var av vax kunde man "sudda" genom att släta över de gamla bokstäverna och återigen få en platt och ren yta att skriva på. Ett silvermynt påträffades i ett brukningslager (Fnr 151, fig. 35). Myntet är en imitation av en engelsk sterling från Brabant, hertig Johan I eller II (1261-94-1312), och troligenpräglat under perioden 1290-1295.¹ Den engelska sterlingen var en internationellt erkänd valuta som var i allmänt omlopp i Norden, och i Danmark speciellt under perioden 1290-1340. Den imiterades flitigt på kontinenten, vanligen med sämre silverhalt än sina engelska förebilder.

Bland keramiken märks yngre svartgods, protostengods, äldre rödgods och enstaka stengods. Det yngre svartgodset är en keramiktyp som kan dateras från andra hälften av 1100-talet, och den har sina rötter i keramikverkstäder i norra Tyskland. Keramiken var drejad och bränd i reducerande atmosfär, vilket gav upphov till den svarta färgen. Dateringen av denna

¹ Bedömning av professor Jens Christian Moesgaard, Numismatiska forskargruppen, Stockholms universitet.

Figur 33. Schakt 5 med lämningar efter smedjan. En 1,3 x 0,75 meter stor grop med natursten vid sidan, kommer sannolikt från ässjans konstruktion (Grupp 2:3). Väster om ässjan fanns ett cirkulärt stenfundament som troligen burit en blåsbälg eller möjligen ett städ. Det sotiga lagret i de centrala delarna (grupp 3:1) härrör från brukningsfasen av smedjan. Skala 1:50.

Figur 34. Drönbild över schakt 5 med smedjan. Foto: Magnus Pålsson.

Figur 35. Silvermynt, Fnr 151. Myntet är en imitation av en engelsk sterling från Brabant, hertig Johan I eller II (1261-94-1312), och troligen präglad under perioden 1290-1295. Foto: Anders Andersson.

keramiktyp i Halland är osäker, men den var vanlig under 1200-talet och 1300-talet. Protostengodset förekommer från den senare delen av 1200-talet och denna typ av keramik framställdes huvudsakligen i Tyskland och östra delarna av Holland. Man framställde främst krus som användes dels att dricka ur och dels som serveringskärl. Protostengodset framställdes i de områden där man hade en naturlig tillgång på stengodsleror. Dessa leror kunde brännas till betydligt högre temperaturer än det tidigare lergodset. Initialt kunde man inte bränna keramiken så att lerorna smälte fullständigt, utan små korn fanns kvar i godset, och kärlytan blev något porig. Bränningsmetoderna skulle förfinas och 100 år senare brände man så att godset smälte helt, och produkten blev det utvecklade stengodset (Brorsson 2007).

Daterings- och tolkningsdiskussion

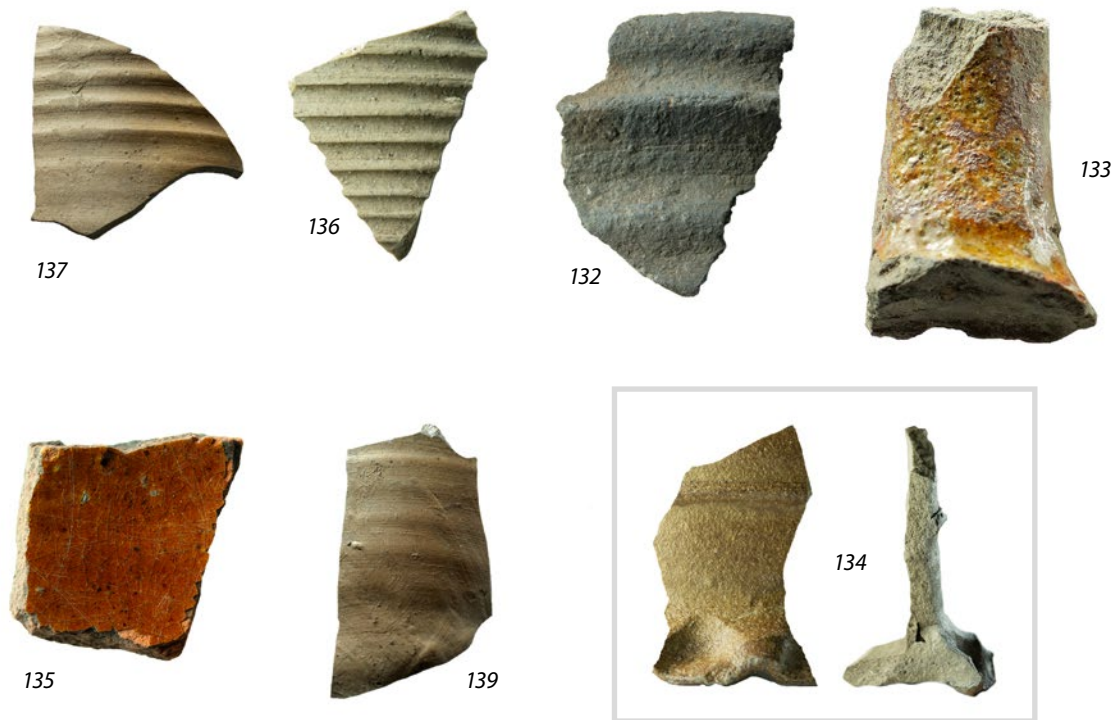
Schaktet innehöll lämningar efter en syllstensburen byggnad tolkad som smedja, ca 5 x 5 meter stor. Möjligen hade den dåtida byggnaden en mindre tillbyggnad i öster, men det är tveksamt. De naturliga marklagren

(grupp 1:2) innehöll en del metallföremål. Syllstenarna från byggnadsgrunden varierade i storlek mellan 0,2 x 0,2-0,5 x 0,4 meter (Grupp 2:1). Troligen har även övrig sten (Grupp 2:6) och stolphål (Grupp 2:7) ingått i konstruktionen. En 1,3 x 0,75 meter stor grop med natursten vid sidan, kommer sannolikt från ässjans konstruktion (Grupp 2:3). Väster om ässjan fanns ett cirkulärt stenfundament som troligen burit en blåsbälg eller möjligen ett städ (Grupp 2:2). Det sotiga lagret i de centrala delarna (grupp 3:1) härrör från brukningsfasen av smedjan. Ovanliggande lager i och öster om smedjan hör till en fas där byggnaden raseras (Grupp 4:1 och 4:2). I dagens befintliga mark- och torvlager (Grupp 5:1) påträffades en eldstad (Grupp 5:2) som visar att området brukats som grillplats i modern tid.

Sammansättningen av keramiktyperna samt mynttypen pekar på att smedjan varit i bruk under borgens andra bebyggelseperiod.

Förmedling och mediaintresse

Forskningsgrävningen förde med sig ett stort intresse från både allmänhet och medier. Under Arkeologi-

Figur 36. Ett urval av keramikskärvor från Hunehals: yngre svartgods (fnr 132), protostengods (Fnr 134, 136, 137), stengods (Fnr 139), äldre rödgods (Fnr 133) och yngre rödgods (Fnr 135). Foto: Anders Andersson.

Figur 37. (Denna och nästa sida). Ett urval av metallföremål från Hunehals: armborstpilar (fnr 31, 48, 57, 87), nycklar (Fnr 61, 64), söljor (Fnr 44, 74), beslag (Fnr 96, 110), kniv (Fnr 14), hästsko (Fnr 62) samt klinknagel (Fnr 94, 97). Foto: Studio Västsvensk Konservering.

Figur 38. Ytterligare ett mynt påträffades vid undersökningen i schakt 2. Myntet er fragmentariskt och mycket korroderat, vilket besvärliggör en precis datering. Den är av edwardsk typ, som blev präglad 1279-1377 under Edward I-III. Man läser [...]EDWARD[...] og CIVI/[...]N/DON. Kronotypen är av en typ som användes 1280/81-1302, men det kan muligvis dreje sig om en senere kronetype. A'et är utan tvärsträck, vilket användes 1282/89. N'et är latinskt, användes från 1280/81, C'et är stängt, använt fram till 1281 och från 1292/96. Med stort förbehåll kan myntet dateras till tidigast 1292 och sannolikt före 1302. Myntbestämning: Jens Christian Moesgaard. Foto: Anders Andersson.

dagen 29 augusti genomfördes flera visningar och löpande under grävningens gång hölls visningar för intresserade grupper. De halländska tidningar Hallands nyheter och Norra Halland gjorde flera reportage under grävningstiden. SVT:s lokala nyheter var på plats och Vetenskapsradion Historia gjorde ett längre reportage kring forskningsgrävningen. Resultatet

Figur 39. Artikel om utgrävningen i Hallands nyheter.

Spännande fynd efter utgrävningar

Under det som sades bli den sista utgrävningen vid Hunehals borg har flertalet intressanta fynd gjorts. Mynt, hästskor, armborstpilar och keramik är några av föremålen som hittats. Nu hoppas grävledare Anders Håkansson ytterligare utgrävningar i framtiden.

– Jag hade mer än gärna gjort en säsong till här. Frågorna blir fler och fler ju mer man gräver, säger grävledare Anders Håkansson.

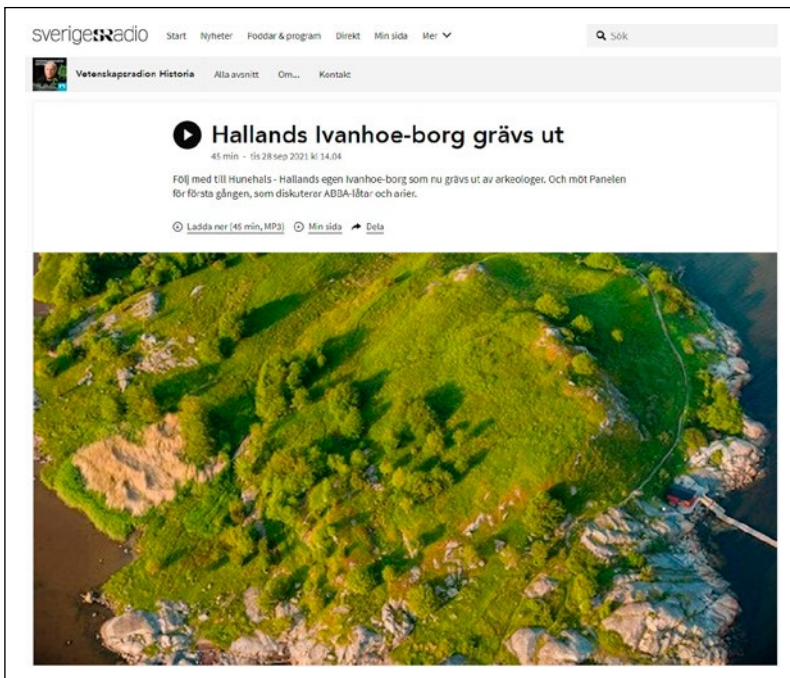

En stenmur vid ett av borgens torn har grävts fram.

Figur 40. Artikel om utgrävningen i tidningen Norra Halland.

Figur 41. SVT:s lokallyheter rapporterar om utgrävningen.

Figur 42. Vetenskapsradion Historia med ett avsnitt om utgrävningarna vid Hunehals borg.

taten från undersökningen har förmedlats via föredrag, bland annat till Föreningen Varbergs Museum och Föreningen Hunehals borg.

Sammanfattning av undersökningen

En arkeologisk forskningsundersökning genomfördes under perioden 23/8-3/9 2021. Syftet med var att klarlägga borgens datering och utformning, samt att på ett publikt sätt förmedla det arkeologiska tillvägagångssättet och resultaten på plats under fältarbetet. Sammanlagt öppnades två schakt (S1-2) på huvudborgen samt tre schakt vid förborgen (S3-5). Resultaten kan sammanfattas i sex historiska perioder som beskriver borgens och områdets utveckling över tid.

Lämningar från period 1, före år 1283, bestod av stenlagda golvytor uppe vid borgkullens huvudområde

(S1) som anslöt till grundmurar som påträffats vid tidigare undersökningar 2014-2016. Byggnadens utseende, storlek och funktion är osäker men torde ha tillhört en huvudbyggnad från borgens äldsta skede. Även vid borgkullens andra område (S2) påträffades en stenlagd gårdplan som legat i anslutning till ett torn och en ekonomibyggnad. Under perioden anläggs även en knuttimrad brunn vid förborgen (Schakt 4), som fick en dendrokronologisk datering till perioden 1243-1250.

Under period 2, 1283-1318, uppförs en rektangulär byggnad i sten och tegel vid borgkullens huvudområde, som utgjort borgens huvudbyggnad. Tornbyggnaden vid schakt 2 får nya golvlager i sten och lera och stenläggningen på gårdplanen läggs om. Vid förborgen uppförs en smedja där man tillverkat diverse föremål såsom armborstpilar, hästskor, klinknaglar,

söljor, beslag och spik (Schakt 5). I slutet av perioden tas den knuttimrade brunnen ur bruk och fylls igen.

Under period 3, 1318-1400-tal, utvidgas huvudbyggnaden på borgkullen där det tegelgolvsförsedda bottenplanet fungerat som kök. Även tornet i schakt 2 får nya golvbeläggningar. Under period 4, 1400-tal, tas borgen ur bruk och rivs. Därefter används borgområdet för djurhållning och bete fram i efterreformatörisk tid, period 5. Även under modern tid verkar borgkullen brukats för djurhållning, period 6.

Undersökningen har därmed nått syftet att försöka klarlägga borgens datering och utformning, samt att på ett publikt sätt förmedla det arkeologiska tillvägagångssättet och resultaten på plats under fältarbetet. Framför allt den dendrokronologiska dateringen av brunnen ger nytt perspektiv på borgens ålder och dess troliga byggherre. Att döma av resultaten bör borgens uppförande troligen tillskrivas Greve Jacobs far, Niels Nielsen, som fick Norra Halland som danskt grevskap år 1241. Men vidare studier får försöka utvisa detta.

Framtida insatser

Undersökningarna vid Hunehals borg över tre grävsånger har genererat ny kunskap kring borgens byggnadsbestånd, materiella kultur och ålder. Men resultaten har också skapat nya frågor kring borgens olika byggherrar, dess roll i den nordhalländska medeltiden och kontext i konflikterna mellan danska, norska och svenska intressen. För att arbeta vidare med frågor kring borgens historia har Kulturmiljö Halland för avsikt att ge ut ett temanummer kring Hunehals borg i tidskriften Utskrift med följande studier:

- 1 *Sammanfattning av utgrävningarna och en uppdaterad rekonstruktion av borgen*
- 2 *Byggnadsmaterial och borgens bebyggda miljö*
- 3 *Greve Jacob som sjörövare och falskmyntare*
- 4 *Dopfunten i Hanhals*
- 5 *Hunehals gods och bylandskap*

Referenser

- Ahlberg, L. 1985. Hunehals. *Vår bygd 1985*.
- Artelius, T. 2010. *Hunehals Borg. Kulturmiljö och arkeologisk kunskap*. Otryckt rapport.
- Bengtsson, B. 1954. Hallands fästningar. *Hallands Historia I. Från äldsta tid till freden i Brömsebro 1645*. Hallands läns landsting. Halmstad.
- Broberg, B. 1980. Kungsbacka-Gåsekil. *Medeltidsstaden 25*. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer Rapport. Göteborg.
- Brorsson, T. 2002. Medeltid. I: *Keramik i Sydsvrige – en handbok för arkeologer*. Lindahl, Anders, Olausson, Deborah, Carlie, Anne (red.). Text av Stilborg, Ole, Lindahl, Anders, Brorsson, Torbjörn och Gardelin, Gunilla.
- Carlsson, G. 1946. *Lunds ärkesäte och domkyrka 1289-1536*. I Newman, E. (red.) *Lunds domkyrkas historia 1145-1945*.
- Carlsson, G. 1949. *Lunds ärkesäte och domkyrka 1289-1536*. I Newman, E. (red.) *Lunds domkyrkas historia I. 1145-1536*. Stockholm.
- Eriksson, A.-L. 1992. Medeltida kungaborgar i Viken. I: *Borgar från forntid och medeltid I Västsverige. Arkeologi i Västsverige 5*. Göteborgs arkeologiska museum 1992.
- Ericsson, G. 2014. *Byggnadsarkeologisk undersökning av Västra längan på Varbergs fästning. Halland, Varberg, Varbergs fästning, RAÄ 27*. Undersökningen utförd 2013. Arkeologiska rapporter från Hallands Läns museer 2014:5. Kulturmiljö Halland.
- Ericsson, G. 2015. Hunehals borg. Hanhals 4:31, fornlämning Hanhals 71.1, Hanhals socken, Kungsbacka kommun, Halland. Forskningsundersökning 2014. *Kulturmiljörapport 2015:35*. Kulturen, Lund.
- Ericsson, G. & Håkansson, A. 2007. *Den medeltida borgen på Varbergs fästning. Ett byggnadsarkeologiskt forskningsprojekt. Arkeologiska rapporter från Hallands Läns museer 2007:1*. Halland, Varberg, Varbergs fästning, RAÄ 27.
- Hansson, M. 2006. *Aristocratic landscape. The spatial ideology of the medieval aristocracy*. Lund studies in historical archaeology 2.

- Hansson, M. 2011. *Medeltida borgar. Maktens hus i Norden*. Historiska Media.
- Håkansson, A. 2014. Nya rön om Hunehals borg från arkeologiska källor. I: Hall, B., Håkansson, A., Niord, M., Tingdal, B., Wiking-Faria., P. *Hunehals borg i nordhalländsk medeltid*. Föreningen Hunehals Borg. Veinge.
- Kock, J. 1999. *Borg og vold. En guide til Middeltidens borge, voldsteder og deres efterklange i Østjylland*.
- Lovén, C. 1996. *Borgar och befästningar i det medeltida Sverige*. Kungl. Vitterhets historie och antikvitets Akademien. Stockholm 1996.
- Olsen, R. A. 2002. Den historiske Marsk Stig och Hjelm. *Marsk Stig og de fredløse på Hjelm*. Red. P. Asingh & N. Engberg. Ebeltoft Museum. Jysk Arkeologisk Selskab. Århus.
- Richardson, J. 1987 [1752]. *Hallandia Antiqua et Hodierna*. Halmstad.
- Sandklef, A. 1963. *Varbergs historia*. Utgiven av Varbergs stad. Varberg 1963.
- Stibéus, M. 1992. Den medeltida borgen. I: *Borgar från forntid och medeltid I Västsverige. Arkeologi i Västsverige 5*. Göteborgs arkeologiska museum 1992.
- Tell, A. 1936. Undersökningsrapport översänd till Riksantikvarien (Dnr vid ATA 0356). Oppublicerad rapport.
- Tell, A. 1952. Greve Jakobs borg på Hunehals. *Vår bygd 1952*.
- von Schéele, A. 2007. *Kungsbackas uppkomst – Hur gammal är den nordhalländska staden?* Rapport av undersökning utförd på uppdrag av Kungsbacka kommun under sommaren 2007. Kungsbacka kommun. Wiking-Faria, P. 2001. *Hallands historia under 1000 år – Ett urval skeden i nya perspektiv. Historien och Framtiden i Halland*. Red. P. Wiking-Faria. Länsmuseet Varberg. Varberg.
- Wiking-Faria, P. 2013. Greve Jakob Nielsen – borgen Varbergs grundare. I: *Varbergs fästning och dess roll i Hallands historia*. Pablo Wiking-Faria (red.). Hallands kulturhistoriska museum, Varberg, 2013.
- Wiking-Faria, P. 2013. Norra Hallands många landbyten 1286-1365. I: *Varbergs fästning och dess roll i Hallands historia*. Pablo Wiking-Faria (red.). Hallands kulturhistoriska museum, Varberg, 2013.
- Ödman, A. 2005. *Skeingeborg, borgen som Saxo glömde. Norra Skånes medeltid 4*.

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens beslutsnummer:	431-5692-21
Eget diarienummer:	2024-228
Uppdragsgivare:	Föreningen Hunehals borg
Utförandetid:	10-13 september 2024
Personal:	Rose Marie Eriksson (projektledare) och Anders Håkansson (fältarbetsledare), Sofie Renström, arkeologer vid Kulturmiljö Halland samt Gertie Ericsson (biträdande fältarbetsledare), arkeolog vid Kulturen i Lund.
Koordinatsystem:	Sweref 99 TM
Höjdsystem:	RH 2000
Läge:	Halland, Halmstad kommun, Halmstad stad, Koordinater X: 367252, Y: 6284465 (koordinater i sydvästra hörnet)
Undersökt:	90 m ²
Dokumentation:	Schakt, anläggningar och fynd mättes in med RTK-GPS. Digital information finns tillgänglig i Intrasiprojektet Hunehals2021SU. Sektioner dokumenterades på millimeterpapper.
Fynd:	I väntan på fyndfördelning har fynden preliminärt tilldelats VM accessionsnummer: 300 065:1-185
Prover:	Sparade prover är registrerade i fyndtabellen. Övriga prover är kasserade.
Datering:	Medeltid

BILAGOR

Bilaga 1 Fyndlista

VM accessionsnummer: 300 065:1–185

Material	Fyndnr	Material, spec.	Sakord	Antal	Fragmenteringsgrad	Anmärkning	Antal fragment	Totalvikt	Till konservering	Stratigrafiskt objekt (Påträffas i) Parent Id(s)
Metall	001	Järn	Armborstbult	1	Intakt		1	21,8	Yes	4008
Metall	002	Järn	Spik	3	Fragment	Kastad	3	33,5	No	1001
Metall	003	Järn		1	Fragment	Kastad	1	10,7	Yes	1001
Metall	004	Järn	Spik	3	Fragment	Kastad	3	35,5	No	1035
Metall	005	Järn	Kniv	1	Fragment	Ej märkt med kontext.. OS 1000, 210903/GE	1	22,6	Yes	
Metall	006	Järn		1	Fragment	Kastad	1	28,4	No	2001
Metall	007	Järn	Spik	3	Fragment	Kastad	3	32,9	No	2005
Metall	008	Järn	Spik	1	Fragment	Kastad	1	7,5	No	2037
Metall	009	Järn	Spik	1	Fragment	Kastad	2	38,8	Yes	2035
Metall	010	CU-legering	Mynt	1	Fragment	mynt?		0,7	Yes	2035
Metall	011	Järn	Spik	1	Fragment	Kastad	1	4,5	No	2035
Metall	012	Järn	Föremål	1		?	1	7,5	Yes	2035
Metall	013	CU-legering	Mynt	1	Intakt	rel. modernt	1	5,8	Yes	2039
Metall	014	Järn	Spik	1	Intakt	Kastad	1	5	No	2039
Metall	015	Järn	Kniv	1	Fragment		1	12,6	Yes	2049
Metall	016	Järn		1		navare?	1	38,6	Yes	2051
Metall	017	Järn	Spik	1	Fragment	Kastad	1	10,4	Yes	2051
Metall	018	Järn	Spik	1	Intakt	Kastad	1	4,8	No	2051
Metall	019	Järn	Spik	1	Fragment	Kastad	3	5,7	No	3001
Metall	020	Järn	Spik	3	Intakt	Kastad	3	10,7	No	3001
Metall	021	Järn	Spik	1	Fragment	Kastad	2	3,7	No	3004
Metall	022	Järn		1		Kastad	1	6,8	No	3004
Metall	023	CU-legering		1	Fragment	cu? strönig?	1	0,4	Yes	3004
Metall	024	Järn	Spik	1	Fragment	Kastad	1	4,8	No	3004
Metall	025	Järn	Beslag	1	Komplett	Kastad	2	15,6	Yes	3004
Metall	026	Järn	Spik	1	Fragment	Kastad	5	4	No	3004
Metall	027	Järn	Spik	1	Fragment	Kastad	1	34,7	Yes	3004
Metall	028	Järn	Spik	1		Kastad	1	4,1	No	3004
Metall	029	Järn	Spik	1	Fragment	Kastad	2	15,7	No	3004
Metall	030	Järn	Spik	1	Fragment	Kastad	1	1,2	No	3004
Metall	031	Järn		1	Fragment	kniv? verktyg?	1	21,9	Yes	3005
Metall	032	Järn	Armborstbult	1	Intakt		1	31,7	Yes	3005
Metall	033	Järn	Hästsosöm	39	Fragment	Kastad	39	136,4	No	3005

Material	Fyndnr	Material, spec.	Sakord	Antal	Fragmenteringsgrad	Anmärkning	Antal fragment	Totalvikt	Till konservering	Stratigrafiskt objekt (Påträffas i) Parent Id(s)
Metall	034	Järn	Nit	1	Intakt	Kastad	1	25,7	No	3005
Metall	035	Järn	Spik	1		Kastad	1	3,1	No	3005
Metall	036	Järn	Hästsosöm	1		Kastad	1	3,1	No	3005
Metall	037	Järn	Spik	1		Kastad	1	10,6	No	3005
Metall	038	Järn	Spik	9	Fragment	Kastad	9	40,8	No	3005
Metall	039	Järn	Spik	2	Fragment	Kastad	2	10,2	No	3012
Metall	040	Järn	Spik	1		Kastad	1	9,1	No	3015
Metall	041	Järn	Spik	2	Fragment	Kastad	2	7,1	No	3015
Metall	042	Järn	Hästsosöm	5	Fragment	Kastad	5	23,1	No	3015
Metall	043	Järn	Spik	1		Kastad	1	2,5	No	3015
Metall	044	Järn	Spik	1	Fragment	Kastad	1	9,5	No	3029
Metall	045	Järn	Remsölja	1	Intakt		1	18,5	Yes	4001
Metall	046	Järn	Spik	1		Kastad	1	3,8	No	4001
Metall	047	Järn	Spik	1	Fragment	Kastad	1	2,8	No	4001
Metall	048	Järn	Spik	1	Fragment	Kastad	1	1,4	No	4001
Metall	049	Järn	Armborstbult	1	Intakt		1	16	Yes	4001
Metall	050	Järn	Spik	1		Kastad	1	11,4	Yes	4001
Metall	051	Järn	Spik	1		Kastad	1	10,8	No	4001
Metall	052	Järn	Hästsosöm	4	Komplett	Kastad	4	18,3	No	4001
Metall	053	Järn	Spik	5	Fragment	Kastad	5	31	No	4001
Metall	054	Järn	Spik	1		Kastad	1	7,7	No	4008
Metall	055	Järn	Beslag	1	Fragment	Kastad	3	194,7	Yes	4008
Metall	056	Järn	Spik	4	Intakt	Kastad	4	21,5	No	4008
Metall	057	Järn	Hästsosöm	12	Fragment	Kastad	12	45,2	No	4008
Metall	058	Järn	Spik	2	Fragment	Kastad	2	1,7	No	4022
Metall	059	Järn	Hästsosöm	5		Kastad	5	23,4	No	4025
Metall	060	Järn	Spik	1		Kastad	1	5,2	No	5001
Metall	061	Järn		1	Fragment	nyckel? hasp?	2	16,6	Yes	5001
Metall	062	Järn	Hästsco	1	Fragment		1	109,8	Yes	5001
Metall	064	Järn	Spik	1	Intakt	Kastad	1	24,7	No	5001
Metall	065	Järn		1	Fragment	kniv? finns foto från fält	1	13,1	Yes	5001
Metall	066	Järn	Spik	2	Intakt	Kastad	2	25	No	5001
Metall	067	Järn	Hästsosöm	7	Fragment	Kastad	7	25,1	No	5001
Metall	068	Järn	Nit	1	Fragment	Kastad	1	11,8	No	5003
Metall	069	Järn	Spik	1		Kastad	1	7	No	5003
Metall	070	Järn	Nit	1	Intakt		1	34,8	No	5003
Metall	071	Järn	Hästsco	1	Fragment		1	127,4	Yes	5003
Metall	072	Järn	Spik	2	Fragment	Kastad	2	1,5	Yes	5003
Metall	073	Järn	Hästsco	1	Intakt		1	212,9	Yes	5003
Metall	074	Järn	Hästsosöm	1	Intakt	Kastad	1	3,3	Yes	5003

Material	Fyndnr	Material, spec.	Sakord	Antal	Fragmenteringsgrad	Anmärkning	Antal fragment	Totalvikt	Till konservering	Stratigrafiskt objekt (Påträffas i) Parent Id(s)
Metall	075	Järn	Remsölja	1	Fragment		1	8,2	Yes	5003
Metall	076	Järn	Spik	1	Fragment	Kastad	1	1,3	Yes	5003
Metall	077	Järn	Hästsco	1	Fragment		1	158,2	Yes	5003
Metall	078	Järn	Spik	1	Fragment	Kastad	2	5,1	Yes	5003
Metall	079	Järn	Hästsco	1	Fragment		1	76,6	Yes	5003
Metall	080	Järn	Spik	12	Fragment	Kastad	12	86,9	No	5003
Metall	081	Järn	Spik	39	Fragment	Kastad	39	138,3	No	5003
Metall	082	Järn	Nit	1	Intakt	Kastad	1	26,1	No	5007
Metall	083	Järn	Spik	1	Fragment	Kastad	1	1,6	No	5007
Metall	084	Järn	Spik	1	Intakt	Kastad	1	2	Yes	5007
Metall	085	Järn	Spik	1	Fragment	Kastad	1	5,5	Yes	5007
Metall	086	Järn	Spik	1	Fragment	Kastad	1	9,3	Yes	5007
Metall	087	Järn	Beslag	1	Fragment		1	8,1	Yes	5007
Metall	088	Järn	Armborstbult	1	Komplett		2	22	Yes	5007
Metall	089	Järn		1	Fragment	ring/ögla	1	22,3	Yes	5007
Metall	090	Järn	Sporre	1	Fragment	ev sporre	1	18,5	Yes	5007
Metall	091	Järn	Nit	1	Intakt	båtnit?	1	54,2	Yes	5007
Metall	092	Brons	Spik	1	Fragment	Kastad	6	1,5	Yes	5007
Metall	093	Järn	Remsölja	1	Komplett		2	64,4	Yes	5007
Metall	094	Järn	Hästsco	1	Fragment	Kastad	1	16,5	Yes	5007
Metall	095	Järn	Nit	1	Intakt	båtnit? rombisk bricka	1	34,4	Yes	5007
Metall	096	Järn	Spik	1	Fragment	Kastad	1	1,9	No	5007
Metall	097	Brons		1	Fragment	nitad bricka	2	2,9	Yes	5007
Metall	098	Järn	Nit	1	Fragment	rombisk bricka	1	21,3	Yes	5007
Metall	099	Järn	Spik	1	Fragment	Kastad	1	1	No	5007
Metall	100	Järn	Nit	1	Intakt	Kastad	1	7	No	5007
Metall	101	Järn	Hästsco	1	Fragment		1	111,4	Yes	5007
Metall	102	Järn	Hästsco	1	Fragment		1	47,9	Yes	5007
Metall	103	Järn	Spik	1	Fragment	Kastad	1	0	No	5007
Metall	104	Järn	Spik	1		Kastad	1	1,6	No	5007
Metall	105	Järn	Nit	1	Intakt	Kastad	1	4	No	5007
Metall	106	Järn	Spik	17	Fragment	Kastad	17	130,1	No	5007
Metall	107	Järn	Hästkosöm	95	Fragment	Kastad	95	401,3	No	5007
Metall	108	Järn	Spik	1	Fragment	Kastad	1	7,9	Yes	5030
Metall	109	Brons		1		Kastad	2	1,5	Yes	5030
Metall	110	Brons		1		Kastad	2	2,6	Yes	5030
Metall	111	Järn		1	Fragment	Kastad	1	9,3	Yes	5030
Metall	112	Järn		1		ev bly? bricka	4	21	Yes	5030
Sten	113	Skiffer	Bryne	1	Defekt			7,6	No	1041
Sten	116	Skiffer		0	Fragment		5	43,9	No	5003

Material	Fyndnr	Material, spec.	Sakord	Antal	Fragmenteringsgrad	Anmärkning	Antal fragment	Totalvikt	Till konservering	Stratigrafiskt objekt (Påträffas i) Parent Id(s)
Sten	117	Skiffer		1	Fragment			3,3	No	2049
Sten	118	Skiffer		1				6,8	No	4001
Sten	119	Skiffer		1	Fragment			6	No	5007
Sten	120	Skiffer		1				29,6	No	4008
Sten	121	Flinta	Avslag	1				56,4	No	2052
Sten	122	Flinta		1				40	No	4008
Sten	123	Flinta	Avslag	1				1,8	No	4025
Sten	124	Flinta	Avslag	3		Svallade		0	No	5001
Sten	125	Flinta	Övrig flinta	1				0,6	No	5001
Sten	126	Flinta	Splitter	1				0,1	No	5001
Sten	127	Flinta	Övrig flinta	2				132,8	No	5003
Sten	128	Flinta	Avslag	4		1 svallad		31	No	5007
Sten	129	Flinta	Övrig flinta	3		2 mycket grovkorniga		12,3	No	5007
Sten	130	Flinta	Övrig kärna	1				7,9	No	5007
Sten	131	Flinta	Avslag	2		Svallade		1,5	No	5008
Sten	132	Flinta	Övrig flinta	2		1 svallad		6,1	No	5008
Keramik	133	Yngre svartgods		1		Mynning, grov i godset		6,8	No	1001
Keramik	134	Äldre rödgods		1				36,2	No	1003
Keramik	135	Protostengods		1				14,2	No	1035
Keramik	136	Yngre rödgods		3				8,5	No	2037
Keramik	137	Protostengods		1				3,1	No	4008
Keramik	138	Protostengods		3		2 st protostengods, 1 svartgods, äldre?		16,3	No	5003
Keramik	139	Stengods		1		1300-1350 enligt Torbjörn Brorsson		12,8	No	5007
Keramik	140	Yngre svartgods		1				3,4	No	6002
Bygg	141	Tegel		1		Svallad?		43,3	No	2039
Bygg	142	Tegel		2				160,5	No	2033
Bygg	143	Tegel		1				294,8	No	2035
Metall	144	Järn		0			3	12,2	No	5007
Metall	145	Järn		0			3	5,1	No	5007
Slagg	146	Järn		1				107,2	No	1001
Slagg	147	Järn		1				26,7	No	2033
Slagg	148	Järn		1				49,7	No	2039
Slagg	149	Järn		1				9,2	No	4001
Slagg	150	Järn		2				23	No	4008
Metall	151	Ädelmetall	Mynt	0				0	No	5003
Keramik	152	Protostengods	Kanna	1		Siegburg		0	No	5030
Keramik	153	Svartgods		1		Möjligen äldre svartgods		2	No	5030

Material	Fyndnr	Material, spec.	Sakord	Antal	Fragmenteringsgrad	Anmärkning	Antal fragment	Totalvikt	Till konservering	Stratigrafiskt objekt (Påträffas i) Parent Id(s)
Metall	154	Järn	Spik	2		kastad		7	No	5030
Metall	155	Järn	Spik	1		kastad		7,2	No	5007
Metall	156	Järn	Kniv	1		kastad		11,2	No	5030
Metall	157	Järn	Armborstbult	1	Defekt	kastad		17	No	5057
Ben	158	Ben	Avfall	1		kastad		4,2	No	5030
Metall	159	Järn	Bältehake	1		kastad		5,2	No	5007
Metall	160	Järn	Beslag	1		rektangulärt med 2 nitar, kastad		4,8	No	5007
Metall	161	Järn	Föremål	1		krok för upphängning, kastad		12	No	5057
Metall	162	Järn	Slagg	1		kastad		3	No	5007
Slagg	163	Järnhaltg slagg		0		kastad		18,3	No	5030
Metall	164	Järn	Spik	0		kastad		5,2	No	5002
Lera	165	Bränd lera		3		tegelkross?		18,2	No	5030
Sten	166	Bergart	Föremål	0		sänke?		0	No	5030
Ben	167	Ben	Avfall	0		kastad		1488	No	1042
Ben	168	Ben	Avfall	0		kastad		228	No	1004
Ben	169	Ben	Avfall	0		kastad		148	No	1035
Ben	170	Ben	Avfall	0		kastad		2250	No	1003
Ben	171	Ben	Avfall	0		kastad		238	No	2001
Ben	172	Ben	Avfall	0		kastad		12,2	No	5007
Ben	173	Ben	Avfall	0		kastad		3,9	No	2039
Ben	174	Ben	Avfall	0		kastad		11,8	No	2005
Ben	175	Ben	Avfall	0		kastad		13,8	No	2001
Ben	176	Ben	Avfall	0		kastad		4,9	No	5003
Ben	177	Ben	Avfall	0		kastad		3	No	4001
Sten	184	Täljsten		0		177		0	No	2049
Sten	185	Skiffer		2				36	No	2049

Bilaga 2 Dendrokronologisk analys, Hans Linderson, Lunds Universitet

LUND UNIVERSITY

 DEPARTMENT OF QUATERNARY GEOLOGY
 KVARTÄRGEOLOGISKA AVDELNINGEN
 HANS LINDERSON

22 Januari 2022

 Nationella Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, rapport nr 2022:2
 Hans Linderson

**DENDROKRONOLOGISK ANALYS AV BRUNN VID HANHALS BORG
 RAÄ 71:1, KUNGSBACKA SAMT ETT FYND VID RAÄ HALMSTAD 44:1**
Uppdragsgivare: Kulturmiljö Halland, Tollsgatan 7, 302 43 Halmstad. (Kontaktperson: Anders Håkansson, 070-6043976)

Område: Halland **Prov nr:** 80839-80842 **Antal Prov:** 4

Dendrokronologiskt objekt: Två skilda objekt från Kungsbacka och Halmstad
Resultat:

Dendro nr:	Provnr;	Trädslag	Antal år (2 radier om ej annat anges)	Splint (Sp) Bark (B) Vankant (W)	Datering av yttersta årsring i provet	Beräknat Fällningsår E(Efter) V(vinterhalvåret)	Kommentar: En mer vågad precision eller dateringsförslag (fällningstid)
80839	200143	Ek	134	Sp c12 nära W	1453	1453-1459	1454-1457
80840	6025	Ek	171	Sp 2 ej W	1231	1239-1253	1243-1250
80841	6026	Ek	91	Sp 3 ej W	Ej säker		1247±4, 1047±4
80842	6027	Ek	126	Sp 2 ej W	Ej säker		1254±4, 1054±4

Kommentarer till ovanstående resultattabell

Kontext 6006, brunn, dateras ett av tre stockar (prov 6025, 6026 & 6027) till år **1239-1253 mest sannolikt 1243-1250 (avverkningstid)**. Två prov får två vitt skilda dateringsalternativ och kan därför även betraktas som icke daterade. Proveniensen för prov 6025 är Halland.

Kontext 1118, Norre torg, provet 200143 dateras så att avverkningen har skett år **1453-1459 mest sannolikt 1454-1457**. Proveniensen är Halland

Hans Linderson, Laboratorieföreståndare, Lunds Universitet

 Sölvegatan 12, S-223 62 Lund Tel. +46-46-2227891, Fax +46-46-2224830 e-mail: Hans.Linderson@geol.lu.se

Beskrivning av tabellen ovan

”Dendroidentitetsnummer”, är en unik identitet för varje prov hanterade på laboratoriet.

”Antal år”, årsringar som är analyserade i vissa fall har det inte varit möjligt att mäta årsringsbredden, då har årsringarna räknats, vilket har markerats med ”+n”.

I samma kolumn förekommer någon gång noteringen ”ew” eller ”lw” dessa termer härrör från engelskans early wood (vårved) och late wood (sommarved) och beskriver graden av den yngsta/sista årsringens utveckling. Detta indikerar att virket är avverkat på sommaren.

”splint, vankant, bark” indikerar hur många årsringar som saknas i provet. Förutsatt att provet går att datera och man har vankant eller bark i provet så får man en årsexakt datering (extrema undantag finns). ”nära vankant” uppges när det finns indikationer om detta, till exempel i fältanteckningar eller om en sågskiva följer en naturlig kurvatur i rundvirket. Om vankant (den rundade avslutningen av virket där barken har försvunnit) saknas och splinten syns kan man beräkna fällningsåret med hjälp av splintstatistiken för olika trädslag och förhållanden. Vanligtvis används 17 ± 7 år på ek och en mer varierad bild på tall med en maximal variation på ± 20 år. Saknas splinten (”ej sp”) anges en så kallad ”efterdatering” (*terminus post quem*). Virket får då en äldsta möjliga datering. Teoretiskt kan virket vara hur ungt som helst men mer troligt handlar det om upptill några tiotal år senare avverkning än angivna efterdatering. Detta diskuteras vanligtvis i rapporten. Anges $sp=0$ menas splinten observeras utanför ytterst/youngsta årsring men årsringen är inte inmätt eftersom den inte är komplett.

”Datering av yttersta årsring i provet”, är alltid årsexakt vid en datering. Om provet inte kan korsdateras med en daterad dendrokronologisk serie anges ”ej datering”. Detta uppträder oftast vid ett litet årsringsantal (unga/snabbvuxna/kraftigt nedbrutna träd), udda trädslag (i Sverige är ek och tall bäst), för få prover från den undersökta konstruktionen, störd tillväxt etc.

”Beräknat fällningsår” här görs en beräkning utifrån dateringen av den yttersta årsringen i provet och hur många årsringar som beräknas saknas i provet. Felmarginalen som anges täcker mer än 95 procent av proverna. Finns barken eller vankanten kvar på provet ges dateringen påföljande vinterhalvår om inga andra noteringar har gjorts. Vinterhalvåret avser trädets viloperiod så att ingen årsringsbildning sker i stamvirket, viloperioden påbörjas normalt i augusti och pågår till maj söder om Norrlandsgränsen (ungefär Dalälven). Stamvirkets viloperiod blir succesivt längre mot fjällens trädgräns.

Hans Linderson, Laboratorieföreståndare

Lunds Universitet

Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, Sölvegatan 12, 223 62 Lund

E-post: Hans.Linderson@geol.lu.se

Tel: 046-2227891

Hitta våra rapporter och följ oss på våra sociala medier!

KULTURMILJÖ
HALLAND

EN DEL AV HALLANDS KULTURHISTORISKA MUSEUM